

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

**A FAVOR
DE L'ÈXIT
ESCOLAR**

Llengua i literatura
(catalana i castellana)

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

Llengua i literatura
(catalana i castellana)

Identificació i desplegament
a l'educació secundària obligatòria

Aquest document ha estat elaborat per un grup de treball coordinat pel Dr. Joan Mallart i el Dr. Jaume Sarramona

© **Generalitat de Catalunya**
Departament d'Ensenyament

Elaboració: **Direcció General d'Educació Secundària Obligatòria i Batxillerat**

Edició: **Servei de Comunicació i Publicacions**

1a edició: **gener de 2013**

Disseny de la coberta: **Estudi Carme Vives**

Impressió: **Gràfiques Cuscó SA**

Tiratge: **500 exemplars**

Dipòsit legal: **B-2887-2013**

Índex

Presentació	5
Introducció	6
Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic	8
Dimensió comunicativa	9
Comprensió lectora	9
• Competència 1. Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls	10
• Competència 2. Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l	13
• Competència 3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement	16
Expressió escrita	19
• Competència 4. Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor/a, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització	20
• Competència 5. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística	23
• Competència 6. Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal	27
Comunicació oral	31
• Competència 7. Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals	32
• Competència 8. Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents	35
• Competència 9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs	38
Dimensió literària	42
• Competència 10. Llegir obres i conèixer els autors/ores i els períodes més significatius de la literatura catalana, castellana i universal	43
• Competència 11. Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos	47
• Competència 12. Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments	51
Dimensió actitudinal	54
• Actitud 1. Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres	55

• Actitud 2. Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta.....	58
• Actitud 3. Manifestar una actitud de respecte i valoració positiva de la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu.....	60
Annex 1	
Continguts clau de les competències relacionats amb les dimensions del currículum.....	62
Annex 2	
Continguts clau de les competències	64
Annex 3	
Competències i nivells de gradació	67
Annex 4	
Relacions entre competències i dimensions	71
Annex 5	
ARC (aplicació de recursos al currículum)	72

Presentació

El Govern de la Generalitat de Catalunya, mitjançant el Departament d'Ensenyament, promou i lidera una **ofensiva de país a favor de l'èxit escolar**, que vol implicar i comprometre tota la societat catalana, amb l'objectiu de millorar els resultats educatius i reduir les taxes de fracàs escolar i d'abandó dels estudis.

La Unió Europea ha establert objectius educatius, en el marc de l'Estratègia Europa 2020 (ET-2020), que han de permetre l'assoliment d'una economia intel·ligent, inclusiva i sostenible. Uns objectius que Catalunya assumeix i que l'obliguen a focalitzar els esforços del Govern en la millora dels resultats escolars i del nivell formatiu dels ciutadans, per aconseguir el ple desenvolupament personal, professional i social al llarg de la vida. Dins d'aquests objectius europeus s'inclou que, en l'horitzó 2020, *el percentatge d'alumnes de 15 anys amb baix rendiment en competències bàsiques en lectura, matemàtiques i ciències hauria de ser inferior al 15 %*.

En els darrers cursos, el Departament d'Ensenyament ha realitzat diverses avaluacions externes de caràcter mostral (avaluacions diagnòstiques, proves PISA, etc.) i ha portat a terme avaluacions externes a tot l'alumnat de 6è d'educació primària i de 4t curs d'educació secundària obligatòria, on l'objectiu és determinar el grau d'assoliment de l'alumnat en competències bàsiques, amb la finalitat de promoure l'adopció de mesures que permetin la millora de la qualitat del sistema educatiu i dels centres, així com la millora de l'activitat docent del professorat.

D'altra banda, d'acord amb l'article 97 de la LEC (Llei 12/2009, de 10 de juliol, d'educació), els centres exerceixen l'autonomia pedagògica, a partir del marc curricular establert, i en poden concretar els objectius, les **competències bàsiques**, els continguts, els mètodes pedagògics i els criteris d'avaluació.

Dins d'aquest marc de referència, el Departament d'Ensenyament ha impulsat l'elaboració de diversos documents per al desplegament i concreció de les competències associades a les diferents matèries del currículum. El document que ara presentem correspon a la competència bàsica de **l'àmbit lingüístic** (llengua i literatura, catalana i castellana) per a l'educació secundària obligatòria.

Els elements que componen el document aporten informació relativa a la gradació de l'assoliment de les competències de l'àmbit al final de cada etapa educativa, la identificació dels continguts clau associats a cada competència, les orientacions metodològiques per a l'aplicació a l'aula, exemples d'activitats d'avaluació amb indicadors relacionats amb els diferents graus d'assoliment i, finalment, una referència als recursos actualment disponibles on es poden trobar exemples pràctics d'activitats d'aula relacionats amb el desenvolupament de les competències (aplicació de recursos al currículum - ARC).

Aquest document ha estat elaborat amb la participació de professionals de l'àmbit universitari i de professorat dels centres públics i privats de Catalunya.

El treball dut a terme ha de contribuir a continuar avançant en la millora de la qualitat del sistema educatiu del nostre país, en l'actualització professional dels nostres docents i, en definitiva, en la millora de l'èxit educatiu del nostre alumnat.

Irene Rigau i Oliver

Consellera d'Ensenyament

Introducció

El Departament d'Ensenyament ha elaborat aquest document d'orientacions per al desplegament de les competències bàsiques de llengua i literatura de l'alumnat de l'ESO amb la finalitat d'ajudar els centres a l'hora de desenvolupar el currículum de les matèries de llengua catalana i literatura i llengua castellana i literatura de l'àmbit de llengües.

El document desplega i completa el currículum vigent de l'àmbit de llengües de l'etapa d'educació secundària obligatòria. Incorpora les competències bàsiques de llengua i literatura (catalana i castellana) específiques de l'etapa, graduades en tres nivells de consecució al final de l'etapa, i mostra les relacions entre les competències comunicativa i literària i els continguts clau del currículum.

El treball a l'aula de les competències descrites en el document esdevé fonamental perquè l'alumnat assoleixi les competències necessàries per continuar els seus estudis al batxillerat, als cicles formatius o per incorporar-se al món laboral. En aquest sentit, és important que des del departament didàctic de llengua i literatura (catalana i castellana) coordinadament s'impulsi el treball de les competències a l'aula per assolir-les.

Els elements que componen el document són: les dimensions, les competències amb les seves gradacions respectives, els continguts clau relatius a cada competència, les orientacions metodològiques i les orientacions per a l'avaluació de cada competència.

A les dues dimensions establertes, que es corresponen amb el currículum: dimensió comunicativa (comprensió lectora, expressió escrita, comunicació oral) i dimensió literària, s'hi ha afegit la dimensió actitudinal per visualitzar les actituds principals que recorren totes les competències.

Les dimensions esmentades tenen sovint elements comuns i això es tradueix en relacions entre les competències d'una mateixa dimensió o de totes dues. Així, per exemple, l'expressió escrita manté relacions amb la comunicació oral pel que fa a les qualitats de tot discurs: adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística. De la mateixa manera, la comprensió lectora i l'expressió escrita estan vinculades en tant que són les dues vessants de la comunicació escrita. Així mateix, la comprensió lectora i l'expressió escrita també estan vinculades amb la literatura com a fet comunicatiu, lingüístic i estètic.

Les competències, que concreten les dimensions, s'han de considerar totalment integrades amb els continguts. Encara que tots els continguts estan relacionats amb totes les competències, s'ha fet una tria d'aquells que contribueixen en major mesura al desenvolupament de cada competència. Són els anomenats continguts clau de la competència. En l'annex 2, es troba el quadre complet de relació entre els continguts clau i les competències.

Els continguts clau mantenen relacions entre ells i han estat extrets dels continguts del currículum, en concret, de la dimensió comunicativa: comprensió i expressió de missatges orals, escrits i audiovisuals; participació en interaccions orals, escrites i audiovisuals; coneixement del funcionament de la llengua i el seu aprenentatge. I de la dimensió estètica i literària i de la dimensió plurilingüe i intercultural (vegeu annex 1).

Cada competència s'ha graduat en tres nivells de consecució: satisfactori (nivell 1), notable (nivell 2) i excel·lent (nivell 3), que van des de l'assoliment fins a l'excel·lència en la competència i tenint en compte que cada nivell porta implícit l'assoliment de l'anterior. Els criteris usats per fer la gradació estan relacionats amb la complexitat de les competències comunicativa lingüística i literària emprades. Els exemples de tres nivells positius d'ad-

quisició s'exemplifiquen en els indicadors d'avaluació i en les activitats d'avaluació final que es troben en cadascuna de les competències. En l'annex 3, es troba la taula que recull les competències i els nivells de gradació.

L'adquisició de les competències bàsiques de llengua i literatura (catalana i castellana) demana maneres de treballar que en potenciïn el seu desenvolupament. Encara que cada competència va acompanyada d'orientacions metodològiques específiques, a continuació s'esmenten algunes consideracions d'aplicació general.

El professorat ha d'encoratjar l'alumne/a a construir els seus aprenentatges i ajudar-lo a prendre consciència del seu progrés. Això s'ha de fer en un ambient de classe que afavoreixi la comunicació, tant oral com escrita, l'intercanvi d'idees i que animi a la reflexió sobre la manera d'aprendre a parlar i a escriure cada vegada millor. L'acceptació que tothom pot fer contribucions interessants, el respecte a les intervencions dels altres i saber-ne construir coneixement ajudarà a crear una cultura de classe basada en la comunicació.

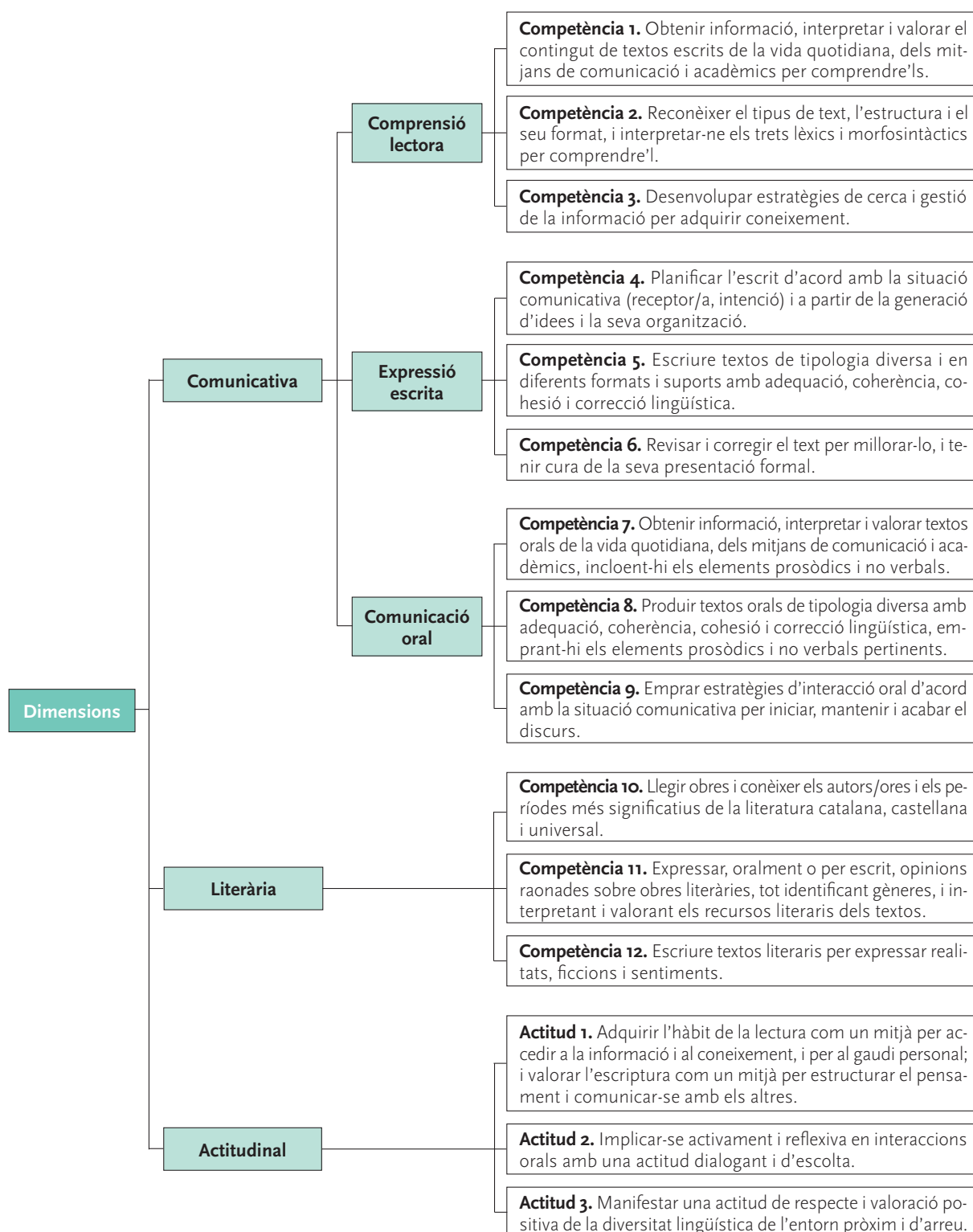
Tot plegat contribuirà al fet que l'alumne/a desenvolupi actituds com el plaer d'aprendre a expressar-se oralment i per escrit, a comprendre missatges i textos diversos, a respectar i valorar la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu, en definitiva, contribuirà a considerar les actituds com quelcom indispensable per a la construcció personal i a aplicar-les en la seva vida quotidiana. Considerar els errors com a font d'aprenentatge, les situacions problemàtiques com a reptes engrescadors i la comunicació com a eina potent per desenvolupar-se són aspectes actitudinals de l'àmbit de llengües estretament teixits amb les competències proposades. En l'annex 4 es troben les relacions entre competències i dimensions.

Els contextos propers a l'alumnat i les altres matèries de coneixement han de ser presents en l'activitat comunicativa. Els contextos adients per posar en pràctica els continguts del currículum permeten desenvolupar la competència comunicativa. En aquest sentit, els continguts clau, els procediments i les actituds a desenvolupar cal que es plantegin completament integrats.

L'avaluació ha de formar part del procés d'ensenyament, tant durant el seu transcurs com en la comprovació dels aprenentatges assolits. Les activitats d'avaluació final de la competència han de ser prou riques perquè l'alumne/a pugui mostrar tot el que sap. Han de ser prou àmplies i diverses, han de poder ser resoltes de diverses maneres, han de fer possible que l'alumne/a prengui decisions i apliqui connexions possibles. La caracterització de les activitats d'avaluació final i els exemples que es donen en cada competència orienten sobre la proposta d'activitats i sobre la seva valoració, i atenen els tres nivells d'adquisició de la competència.

L'observació dels comportaments de l'alumne/a durant tota l'etapa donarà informació que permetrà adaptar la planificació de les activitats a la realitat de l'alumnat. Els indicadors que s'ofereixen en cada competència poden ser útils per a aquest objectiu.

Competències bàsiques de l'àmbit lingüístic

Dimensió comunicativa

La dimensió comunicativa es concreta en la comprensió lectora, l'expressió escrita i la comunicació oral.

Comprensió lectora

La **comprensió lectora** és la capacitat d'una persona per comprendre, valorar i emprar textos escrits, per tal d'assolir objectius personals, desenvolupar el propi coneixement i potenciar-lo, així com també per participar en la societat.

Té molta importància l'ús continuat de la biblioteca i de la mediateca, amb mitjans tecnològics i de comunicació, així com anar adequant progressivament la manera de llegir textos de nivell de complexitat cada vegada més gran i de tipologia i funcionalitat diversa, en diferents suports (paper, digital) i formats (text, gràfiques i imatge).

També s'ha d'aplicar aquesta capacitat a la comprensió de textos de qualsevol matèria o activitat acadèmica. La lectura facilita, així, l'estudi i la comprensió del món, de l'actualitat i de la ciència. Al mateix temps, és una font de descoberta i de plaer personal.

COMPETÈNCIA 1

Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls

Explicació

Ser competent en comprensió lectora implica saber emprar tres processos fonamentals. El primer és la lectura literal o d'obtenció d'informació directa del text. En aquesta fase, es capten les idees i els conceptes fonamentals del text. El segon és la lectura interpretativa o inferencial, que requereix saber desenvolupar una comprensió global del text, integrar i deduir-ne la informació no explícita. El tercer és la lectura reflexiva o valorativa, que implica posar en funcionament els coneixements externs del text i previs del lector, així com emetre judicis i valorar-ne la informació.

Ser lector competent també requereix llegir amb rapidesa i eficientment (amb fixacions àmplies i selectives); discriminar les idees principals de les secundàries o irrellevants, saber relacionar les informacions del text i seleccionar la informació segons la seva importància.

Aquesta competència està estretament relacionada amb la competència 2, en tant que la comprensió de la informació comporta també saber triar les estratègies adequades al tipus de text i a la situació de lectura; fixar-se en unitats superiors (frases, paràgrafs...), integrar la informació en estructures textuals i jeràrquiques, i saber seguir l'organització d'un text o d'un llibre.

El lector competent sap aplicar els processos als textos escrits vinculats a la vida quotidiana, que solen produir-se en les relacions socials i familiars, en les relacions amb l'administració, el comerç, etc. També els aplica als textos dels mitjans de comunicació, que poden aparèixer en forma de notícia, reportatge, entrevista, article d'opinió. I, finalment, als textos acadèmics, com ara les comunicacions entre professorat i alumnat, que són els propis dels àmbits i sabers específics.

A l'hora de graduar aquesta competència s'ha tingut en compte la complexitat dels processos de comprensió esmentats. El primer nivell se centra en la captació de la informació literal i en la interpretació del propò-

sit principal del text. El segon nivell aprofundeix en la informació i en la seva interpretació, i ja introdueix alguns elements valoratius. El tercer nivell inclou, a més, un posicionament personal raonat i crític davant els continguts i els propòsits dels textos.

Gradació

- 1.1. Obtenir informació literal i interpretar el propòsit principal dels textos escrits.
- 1.2. Interpretar informació explícita i implícita, i valorar el propòsit dels textos escrits.
- 1.3. Valorar de manera raonada i crítica els continguts i el propòsit dels textos escrits tot posant en funcionament coneixements externs del text i previs.

Continguts clau

- Tipus de comprensió: literal, interpretativa i valorativa.
- La comprensió global del text: idees principals i idees secundàries.
- Estratègies de comprensió: subratllat, esquema, resum...
- Textos escrits de la vida quotidiana: correspondència (en paper o digital), publicitat, fulletons informatius, manuals d'instruccions...
- Textos escrits dels mitjans de comunicació: notícia, crònica, entrevista, editorial, missatges de les xarxes socials...
- Textos acadèmics: llibres de text, de consulta, bases de dades en paper o digital, etc.

Orientacions metodològiques

Per realitzar activitats de comprensió lectora, resulta útil fer-ne abans una planificació segons el text i els objectius que es pretenen aconseguir. Les activitats programades haurien de contemplar la necessitat de rellegir, de concentrar-se en punts determinats, de reflexionar i d'inferir informacions que no són presents explícitament en el text. Algunes estratègies que hi ajuden són el fet de subratllar les idees principals, fer esquemes, guions, quadres sinòptics o resums.

És convenient presentar el text que es llegirà, situar-lo i relacionar-lo amb els interessos personals i coneixements previs de l'alumnat, a fi de motivar-lo. Aquesta presentació resulta significativa perquè permet anticipar aspectes que apareixeran després. Tot seguit, es pot indicar la tasca que es desenvoluparà. Finalment, es poden comparar les respostes per parelles o en petit grup, o establir una dinàmica d'intercanvi en relació amb cadascun dels aspectes treballats.

La comprensió literal, interpretativa i valorativa es pot fer amb activitats de caire divers: respondre preguntes tancades sobre el text per comprovar la captació de la informació, seleccionar entre diferents opcions donades, o bé respondre qüestions de relació, d'afirmació i negació. Igualment, és necessari respondre preguntes obertes per afavorir la interpretació i la valoració raonada, tot posant en relació el text amb el seu context comunicatiu i el propòsit principal. Per exemple, davant d'un text informatiu sobre normes de prevenció d'incendis com els que se solen divulgar amb motiu de les revetlles, es podria demanar: quines són les idees principals i quines són les secundàries, quina és la intenció del missatge, quina part d'aplicabilitat té a l'entorn immediat de l'escola i dels alumnes, i quina valoració es fa.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació de la comprensió lectora es fonamenta en la lectura de textos diversos tot responent a qüestions vinculades als processos implicats en la competència. Atès que la comprensió lectora és una qüestió fonamentalment personal, cal que les activitats d'avaluació siguin realitzades individualment, encara que en els processos d'aprenentatge sigui recomanable fer també activitats en grup.

La graella següent recull alguns dels indicadors que es poden emprar per avaluar els tres nivells de gradació de la competència.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Sap extreure les idees principals de les dades de la informació.	Sap interpretar les idees principals.	Valora les idees principals i les secundàries.
Interpreta el propòsit principal.	Interpreta també les informacions implícites.	Valora els continguts en funció dels coneixements previs i dels obtinguts en altres fonts d'informació.
Sap extreure les idees secundàries que donen suport a la idea principal (exemples, comentaris, aclariments...).	Introdueix alguns elements valoratius sobre el propòsit del text.	Aporta criteris personals per valorar els continguts.
Vincula entre si les diferents informacions explícites del text.	Sap integrar el contingut en el context específic.	Avalua opinions oposades.
(...)	(...)	Sap arribar al raonament abstracte.
		(...)

Exemple d'activitat d'avaluació: es proposa la lectura d'una columna d'opinió sobre l'augment de l'ús del mòbil entre la població i la seva evolució cap a l'anomenat *Smartphone*, o telèfon intel·ligent, un vertader ordinador de butxaca amb múltiples aplicacions informatives, comunicatives i de lleure. L'article es decanta clara-

ment a favor de les possibilitats dels mòbils de darrera generació amb accés a internet, navegador GPS, lectura de documents, agenda personal, càmera fotogràfica i de vídeo, etc.

Respecte a aquesta lectura, es demana a l'alumne/a:

1. Llegeix l'article d'opinió sobre l'ús del mòbil.
2. Distingeix les idees principals de les secundàries.
3. Valora els pros i contres del seu ús cada vegada més creixent.
4. Dóna la teva opinió crítica sobre la telefonia en el context de la comunicació actual.

Un alumne/a assoliria el nivell 1 si, després d'extreure les idees principals sobre el perquè de l'augment de l'ús del mòbil i l'orientació cap al telèfon intel·ligent, capta la intenció del columnista.

En el nivell 2, a més, interpreta les idees principals d'altres de secundàries, sap interpretar els sentits implícits, com les possibilitats que els nous telèfons generen com, per exemple, dur a terme les gestions personals o canviar els hàbits de compra. Valora a partir d'aquí aspectes concrets i, en tot cas, situa bé el contingut en el context dels canvis tecnològics actuals.

En el nivell 3, gràcies als seus coneixements previs i altres fonts d'informació, és capaç de valorar ja plenament les idees principals exposades a la columna i posicionar-se críticament davant l'ús creixent de la telefonia mòbil i l'extensió de les seves utilitats. Pondera pros i contres, i arriba a un raonament abstracte del tema en vincular la telefonia en el context de la comunicació i la creativitat humana.

COMPETÈNCIA 2

Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l

Explicació

A més de la comprensió de la informació (competència 1), ser competent en comprensió lectora requereix també saber distingir els diversos tipus de text (narratiu, descriptiu...) i identificar les seves característiques: estructura, lèxic, morfosintaxi.

El reconeixement de les estructures permet saber relacionar les parts del text, valorar si les idees estan adequadament organitzades i distingir allò més rellevant.

La comprensió de la informació, alhora, comporta reconèixer amb precisió i rapidesa les paraules escrites i aplicar certes habilitats morfosintàctiques per detectar i interpretar marcadors de l'estructura global (una altra raó, en primer lloc...) i recursos textuais (connectors, substituïts...) que ajuden a comprendre millor les idees del text.

També suposa la identificació dels diversos formats (continus, discontinus, mixtos i múltiples o hipertextuals) i suports en què poden ser presentats: tant els convencionals de paper (escrits, gràfics o icònics) com els digitals (webs estàtiques, wikis, blocs, etc.).

La gradació d'aquesta competència es fonamenta en el reconeixement de les característiques del text, la complexitat de la seva estructura, els coneixements gramaticals i lèxics i el format dels diferents tipus de text.

Gradació

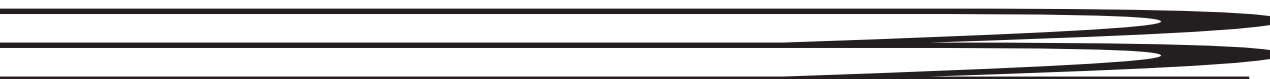
- 2.1.** Reconèixer els tipus de text i format, i interpretar els trets lèxics i morfosintàctics senzills.
- 2.2.** Reconèixer l'estructura del text i interpretar el significat dels mots segons el context i els trets morfosintàctics.
- 2.3.** Reconèixer les estructures textuais complexes i interpretar el significat de paraules noves fent servir el context i els trets morfosintàctics complexos.

Continguts clau

- Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.
- L'estructura textual.
- Lèxic: vocabulari específic, sinonímia, antonímia.
- Morfosintaxi textual: concordança, connectors, substituïts, signes de puntuació.
- Formats: continus, discontinus, mixtos i múltiples.

Orientacions metodològiques

Els textos per treballar la comprensió lectora convé que siguin de tipologia diversa per tal que l'alumnat es familiaritzi amb les seves característiques i estructures a l'hora de llegir-los. Els textos es poden presentar en

la piràmide dels aliments i diferents taules estadístiques que comparen la ingesta de calories entre països al llarg dels anys, els diferents tipus d'aliments més consumits segons el país on es resideix i els esports més practicats a cada lloc.

Activitat per a l'alumne/a:

1. Llegeix el text sobre alimentació, la piràmide dels aliments i les taules estadístiques relatives a diferents països.
2. Digues de quin tipus de text es tracta.
3. Identifica la progressió temàtica. Analitza l'estructura textual.
4. Subratlla el vocabulari específic.
5. Subratlla les estructures textuais complexes del text (causa-efecte, comparacions...).

Els descriptors que es podrien tenir en compte a l'hora de valorar l'activitat podrien ser els següents.

Un alumne/a assoleix el nivell 1 si sap identificar el caràcter expositiu del text sobre alimentació, reconeix els elements informatius bàsics (enumeració de fets o idees sobre l'alimentació dels adolescents que configuren l'estructura del text). També comprèn el lèxic, connectors i estructures morfosintàctiques senzills.

Un alumne/a assoleix el nivell 2 quan, a més, reconeix l'estructura del text (relació de les idees, problema-solució...), així com interpreta el lèxic més específic sobre l'alimentació i l'ús de connectors propis del text expositiu. No té dificultats a l'hora d'interpretar connectors i estructures morfosintàctiques.

Un alumne/a assoleix el nivell 3 quan reconeix els elements informatius que configuren les estructures complexes del text (causa-efecte, comparació d'idees...); identifica la progressió temàtica en els paràgrafs i distingeix les unitats de construcció textual i la terminologia especialitzada sobre alimentació.

COMPETÈNCIA 3

Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement

Explicació

Aquesta competència (que es vincula amb les altres dimensions) es refereix en general a les estratègies en la cerca i gestió d'informació i a l'adquisició d'hàbits de consulta. Aquestes estratègies consisteixen a localitzar diferents tipus de documents a través de la xarxa —cercadors, blocs especialitzats, enciclopèdies en línia, etc.— i/o de biblioteques, museus, arxius...

La gestió implica un procés de selecció de la informació i l'establiment d'una jerarquia segons la seva importància. Transformar la informació en coneixement exigeix cercar informació en fonts diversificades, analitzar-la i sintetitzar-la, valorar-ne la fiabilitat i integrar-la en els esquemes previs de coneixement. Amb aquest procés, es possibilita l'elaboració de les produccions posteriors, orals o escrites.

Aquesta competència serveix per resoldre situacions de la vida quotidiana i per adquirir coneixements de diferents àmbits.

La competència presenta una gradació que té en compte dues dimensions. D'una banda, la naturalesa de les fonts, que poden ser de caràcter general i ampli com diccionaris, enciclopèdies, cercadors, webs..., o més especialitzades, com monografies o pàgines digitals acadèmiques. D'una altra, la gestió de la informació per tal de convertir-la en coneixement i la seva valoració crítica.

Gradació

- 3.1. Localitzar, seleccionar i organitzar la informació de fonts de caràcter general (diccionaris, enciclopèdies, cercadors, webs...).
- 3.2. Organitzar i valorar la informació de fonts diversificades (bibliografia especialitzada, cerca selectiva d'Internet, etc.).
- 3.3. Sintetitzar la informació de tot tipus de fonts i valorar-la amb sentit crític.

Continguts clau

- Cerca d'informació: localització, selecció.
- Gestió de la informació: organització, síntesi i valoració.
- Fonts d'informació en paper: llibres, enciclopèdies, diaris, revistes...
- Fonts d'informació en suport digital i audiovisual: cercadors, webs, llibres, bases de dades, blocs...

Orientacions metodològiques

Per adquirir coneixement, cal fer sovint activitats de cerca d'informació bàsica i d'ampliació dins i fora de l'aula. En aquest sentit, es poden localitzar les principals dades en diccionaris i enciclopèdies en paper o digitals. Quan es té clara una idea general del tema, es pot passar a consultar llibres i/o documents més especialitzats. En tot cas, sempre s'ha d'insistir a llegir amb atenció els índexs corresponents i els sumaris o resums, si n'hi ha. Es consulta la informació seleccionada segons els objectius de la lectura. A continuació, cal destacar la informació present a les idees més significatives. Tota la informació rellevant es pot registrar en fitxes elaborades pels alumnes amb el guiatge del professor/a, o bé en arxius informàtics que es classificaran convenientment.

Cal disposar a l'aula de material i accessos informàtics que facilitin el procés esmentat anteriorment. També convé fer activitats per conèixer l'organització de la biblioteca, especialment els sistemes de catalogació. Juntament amb les tasques individuals, es poden desenvolupar estratègies de treball col·laboratiu, com les cerques en equip.

D'altra banda, per saber distingir quina informació és més valuosa, convé guiar la tria. En qualsevol cas, cal evitar reunir quantitats excessives de documentació. Més que obtenir molta informació, s'ha de saber administrar-la de manera reflexiva. Aquest procés crític i selectiu esdevé encara més important des del moment que les noves tecnologies permeten l'accés a múltiples informacions no sempre contrastades o prou objectives. Alguns suggeriments serien: tenir en compte que els cercadors apliquen un criteri de recurrència en l'oferiment de la primera informació que es pot ajustar o no a les necessitats de l'alumne/a; establir criteris de fiabilitat com, per exemple, distingir entre informacions signades i anònimes, o bé la naturalesa de les institucions que les publiquen (universitats, administracions públiques, etc.); mostrar webs d'alt valor de coneixement...

Orientacions per a l'avaluació

Es tracta d'una competència que generalment està vinculada a continguts que poden pertànyer a altres matèries i, per tant, qualsevol activitat d'aquesta cerca pot ser objecte d'avaluació.

L'avaluació d'aquesta competència s'ha de basar tant en l'observació del procés de recollida d'informació i posterior tractament i anàlisi, com en la valoració de la qualitat de la informació obtinguda. Per tant, seran útils els registres d'observació de les activitats desenvolupades a l'aula, a la biblioteca o amb l'ordinador. Es poden analitzar les fitxes o arxius de recollida d'informacions diverses que han escrit els alumnes i les síntesis que preparen amb els materials seleccionats.

Alguns indicadors que es poden considerar per a cadascun dels nivells d'adquisició de la competència són:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Localitza els noms propis i els termes bàsics en obres de consulta de caràcter general (diccionaris, enciclopèdies). Localitza la informació que necessita en els llibres de text a partir de la consulta dels índexs i sumaris. Sap utilitzar fonts electròniques (cercadors, webs...) Selecciona i organitza la informació tot prioritzant les idees que s'adaptin millor a les seves necessitats. Recull la informació obtinguda de manera ordenada, i en dóna raó de la seva procedència. (...)	Fa consultes bibliogràfiques més especialitzades, obtingudes a partir de l'ús dels catàlegs de les biblioteques. Sap fer una cerca selectiva d'Internet. Organitza la informació obtinguda a partir de les fonts diversificades: classifica les fitxes i arxius recollits. Valora la veracitat i la qualitat de la informació comprovant-la en més d'una font i rebutjant les dades dubtoses i/o no confirmades. (...)	Sintetitza la informació recollida a partir de tot tipus de fonts. A partir de fitxes recollides i organitzades, fa una síntesi que conté les idees principals: converteix la informació en el seu coneixement. Valora la informació sotmetent-la a crítica i utilitza sempre fonts solvents procedents d'autors i de llocs de prestigi reconegut. Explica per què determinades informacions no són acceptables. (...)

Un exemple d'activitat d'avaluació per a aquesta competència podria ser la següent. Es proposa recopilar informació sobre un tema científic: per exemple, la vida de les abelles. Es pot demanar a l'alumne/a:

1. Cerca informació sobre la vida de les abelles en diverses fonts.
2. Classifica aquesta informació.
3. Fes-ne una síntesi.
4. Valora amb sentit crític els beneficis que aporten les abelles.
5. Comenta els problemes de la seva supervivència en l'actualitat.

Es podria avaluar el resultat de la cerca a través d'una taula de valoració confeccionada a l'efecte que, seguint els indicadors anteriors, es podria fixar en els aspectes següents.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Cerca les informacions sobre la vida de les abelles en enciclopèdies en paper i electròniques. Elabora un recull mínim de fitxes ordenades sobre l'anatomia, la fisiologia i la vida de les abelles. Escriu un text que explica de manera general la vida de la colònia de les abelles. (...)	Cerca bones informacions i sap seleccionar i valorar tant a partir de llibres monogràfics de la biblioteca com de webs específics. Elabora un recull organitzat de fitxes i arxius variats, classificat per temes i amb la referència de cada informació. Escriu una síntesi de la millor informació recollida, incloent-hi alguns detalls gràfics. La síntesi permet fer-se una idea força clara de la vida de les abelles. (...)	Cerca i tria les millors informacions, gràcies a les quals es disposa de material gràfic i textual valuós sobre la vida de les abelles. Elabora un recull d'informació valuosa procedent de diverses fonts solvents. La documentació està ben classificada i referenciada. Escriu un text ben il·lustrat amb imatges en el qual identifica possibles problemes de supervivència de l'espècie, etc. (...)

Expressió escrita

L'**expressió escrita** és la capacitat d'utilitzar l'escriptura com una activitat que permet comunicar-se, organitzar-se, aprendre i participar en la societat.

Per adquirir aquesta competència, resulta clau la pràctica habitual. S'aprèn a escriure tot escrivint, de manera que cal trobar els moments dedicats a l'expressió escrita i la seva millora.

Un escriptor competent quan escriu planifica, produeix i revisa el text en funció de la situació comunicativa. Escriu en diferents formats i suports, de manera coherent, cohesionada i d'acord amb la normativa lingüística.

Aquesta capacitat es troba estretament vinculada a la lectura, ja que ambdues habilitats es potencien mútuament. Escriure bé equival a pensar bé. Per fer-ho millor, cal haver llegit molt abans: els bons escriptors poden servir de model mentre es va formant un estil més personal.

COMPETÈNCIA 4

Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor/a, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització

Explicació

La competència escrita comporta un procés que comença amb la planificació de les idees (competència 4), continua amb la producció del text (competència 5) i acaba amb la revisió del contingut, de l'expressió i de la presentació formal (competència 6).

Planificar el text escrit implica plantejar-se per a què s'escriu i a qui s'adreça. Això condiona el tipus de text i el registre lingüístic adients. La planificació consisteix en l'activació dels coneixements previs, i en la generació d'idees sobre el tema que es vol escriure i la seva organització.

Planificar un text de manera competent implica, en primer lloc, generar idees a partir de l'ús de diversos mètodes com ara la pluja d'idees, la cerca d'informació o documentació, el diàleg amb els altres si ve al cas. En segon lloc, implica triar les idees principals i descartar-ne les irrelevantes. Finalment, jerarquitzar-les i organitzar-les al voltant d'esquemes, mapes conceptuals, guions... La planificació elaborada esdevé la guia que acompanya tot el procés de l'escriptura.

Aquesta competència de planificació manté relació amb la competència 3 de cerca d'informació, en tant que l'objectiu de l'escrit ho requereixi, i també amb la competència 9 d'interacció oral, ja que el diàleg amb els altres ajuda a generar idees noves i clarificar les pròpies.

La gradació d'aquesta competència té en compte el seguiment complet de tot el procés de planificació a partir de la generació d'idees, la capacitat de seleccionar-les i d'ordenar-les. Els nivells inclouen la complexitat i rellevància segons els objectius marcats. I el nivell 3 inclou també la conscienciació de tot aquest procés.

Gradació

- 4.1. Planificar l'escrit amb generació d'idees bàsiques i organització senzilla, tenint en compte la intenció i el receptor/a.
- 4.2. Planificar l'escrit amb generació d'idees, selecció de les més rellevants i organització clara d'acord amb la situació comunicativa.
- 4.3. Planificar l'escrit amb generació d'idees, selecció de les més adients a l'objectiu i el context, amb organització de les idees i conscienciació de tot el procés.

Continguts clau

- Planificació i generació d'idees. Pluja d'idees.
- Selecció i jerarquització d'idees. Idees principals, idees secundàries.
- Esquemes, guions i mapes conceptuals o d'idees.
- Organització del discurs segons el tipus de text i la situació comunicativa.

Orientacions metodològiques

En aquesta competència és cabdal la conscienciació que, abans de començar a escriure un text, s'ha hagut de reflexionar sobre el que contindrà i sobre la forma més adequada per fer-lo entenedor. Aquesta reflexió prèvia es recomana que s'annoti, perquè constituirà el punt de partida, i que es realitzi individualment —també pot ser en grup—, amb el guiatge del docent, qui dóna les pautes.

Una vegada reflexionat sobre a qui es dirigeix l'escrit, la seva intenció, el tipus de text i el registre més adients, convé generar idees que puguin desenvolupar el tema. Es pot fer mitjançant la pluja d'idees. D'aquestes idees, caldrà fer-ne una selecció d'aquelles que es consideren principals, perquè portaran el pes del contingut del text, i de les que seran secundàries en tant que recolzaran i complementaran les principals. Es pot fer de manera individual o en petit grup.

Per ordenar la selecció d'idees principals i secundàries es recomana la seva esquematització o disposició en forma de guió o mapa conceptual, que ajudin a visualitzar-les i a ordenar-les.

Tot aquest procés ha de ser interioritzat per l'estudiant, de manera que el posi en marxa cada vegada que s'enfronta a l'escriptura.

Orientacions per a l'avaluació

Per dur a terme aquesta avaluació serà especialment útil l'observació de com l'alumnat elabora la planificació en qüestió, per a la qual cosa pot ajudar una guia on l'alumne/a hagi d'explicitar els passos que ha seguit en la planificació.

Per a la confecció d'aquest tipus de guies pot ajudar una relació d'indicadors com ara la següent:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica la intenció i el receptor/a. Fa una llista mínima de les idees principals. Genera algunes idees secundàries per recolzar les primeres. Jerarquitzo idees en esquemes o guions senzills. (...)	Identifica la situació comunicativa i el tipus de text que ha de desenvolupar. Fa una llista de força idees principals. Genera idees secundàries per recolzar les primeres. Organitza i jerarquitzo les idees en esquemes o guions, o en un mapa conceptual. (...)	Identifica el tipus de text que ha de desenvolupar i les seves característiques (per exemple: introducció, desenvolupament en parts, conclusió). Fa una llista completa de les idees principals. Genera idees i les selecciona d'acord amb l'objectiu i el lector. Jerarquitzo les idees principals i secundàries en forma d'esquemes, guions o mapes conceptuais. (...)

Un exemple d'activitat per avaluar podria ser la següent: sobre el tema “La música que agrada els joves” es poden plantejar qüestions com ara:

1. Fes una llista de 8 o més paraules o idees relacionades amb la música que agrada més els joves (estils, cantants o grups, formats musicals, etc.).
2. Selecciona i subratlla les paraules o idees més rellevants per distingir-les de les idees secundàries.
3. Organitza les idees seleccionades en un esquema o mapa conceptual.

Un alumne/a assoliria el nivell 1 si ha estat capaç de fer una senzilla llista almenys de 8 paraules o idees relacionades amb la música dels joves. A més, ha estat capaç de fer-ne una tria de les idees principals o rellevants.

Un alumne/a assoliria el nivell 2 si ha estat capaç de generar 8 o més paraules o idees relacionades amb el tema, ha generat idees secundàries per recolzar les principals, les ha sabut esquematitzar o representar-les en un mapa conceptual més complet i les ha presentades ben organitzades.

El nivell 3, s'assoliria quan l'alumne/a ha planificat el text tenint en compte el propòsit i l'audiència; ha jerarquitzat les 8 o més idees triades en un esquema o mapa conceptual molt complet sobre força aspectes diversos relacionats amb la música per a joves, amb una organització de les idees subordinant les secundàries a les principals.

COMPETÈNCIA 5

Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística

Explicació

Després d'haver planificat el text (competència 4), cal escriure la primera versió, que es revisarà després (competència 6) per obtenir la versió definitiva.

La competència d'escriure requereix ser capaç d'utilitzar el tipus de text adequat a la situació comunicativa; trobar el registre adient al context; buscar el vocabulari i les fórmules lèxiques necessàries per expressar el tema amb claredat i precisió; ordenar-lo en paràgrafs amb connectors variats que permetin seguir el desenvolupament de les idees expressades. També implica respectar les normes morfològiques, sintàctiques i ortogràfiques.

L'adquisició d'aquesta competència contempla la utilització de diferents formats i suports a l'hora de presentar el text: manuscrit, digital o amb altres llenguatges combinats (icònics, gràfics, numèrics, etc.). En aquest cas, les característiques de cada format i suport condiciona la manera d'enfrontar-se al text.

La gradació d'aquesta competència se centra en l'organització coherent del text, tenint en compte l'ús del registre adequat d'acord amb la situació comunicativa i la cohesió de les idees. I contempla també la correcció lingüística pròpia de la textualització: lèxica, morfosintàctica i ortogràfica, des del nivell més simple i bàsic a la plena correcció. S'entén per ortografia bàsica l'escriptura sense faltes dels mots d'ús més freqüent.

Gradació

- 5.1.** Escriure textos suficientment organitzats i enllaçats, amb un registre adequat, construccions morfosintàctiques simples i lèxic i ortografia bàsics.
- 5.2.** Escriure textos ben organitzats i enllaçats, amb un registre i lèxic adequats, i amb morfosintaxi i ortografia correctes.
- 5.3.** Escriure textos molt ben organitzats i enllaçats, en registre adequat i amb plena correcció lèxica, morfosintàctica o ortogràfica.

Continguts clau

- Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.
- L'adequació: el registre.
- La coherència: l'organització del text.
- La cohesió: substituïts i connectors, signes de puntuació.
- Correcció lingüística: lèxic, estructures morfosintàctiques i ortografia.

Orientacions metodològiques

Per fomentar la correcció en el procés d'escriptura, és recomanable treballar sobretot a l'aula, en presència del professor/a, qui té la funció d'orientar i guiar el procés en tot moment. Només d'aquesta manera es pot comprovar el grau d'assoliment dels objectius que ens proposem en l'activitat portada a terme.

Per tal que l'alumne/a s'impliqui en l'escriptura, cal que la intenció d'escriure tingui una finalitat clara, engrescadora i útil. Com que prèviament ja s'ha reflexionat sobre la planificació del text i s'han jerarquitzat les idees, ara comença la textualització pròpiament dita.

Són molt importants els coneixements que l'alumnat tingui sobre les peculiaritats lingüístiques del tipus de text que tractarà, perquè és en aquest moment quan es concreta la relació entre la llengua i el seu ús. Per tant, es recomana que el o la docent li doni prèviament, o en funció de les necessitats que es vagin tenint durant el procés, les eines necessàries per tal que pugui aplicar els coneixements adquirits, tal com exemples de tipologia textual diversa (narració, descripció, exposició...) i models de textos escrits amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.

També és important que el docent fomenti l'escriptura de textos en formats i suports diversos, amb les seves característiques pròpies: des d'escriure de manera convencional en suport paper fins a l'escriptura que es publica en blocs o wikis, amb l'aprenentatge del llenguatge d'hipervincles. En aquests casos, es presenten activitats de micro-escriptura interessants quan es comenten les entrades dels company/es del grup; o, en el cas de les wikis, quan s'intervé en els fòrums de discussió per matisar o proposar canvis en l'escriptura o en el contingut. Igualment, cal tenir en compte la necessitat de completar la informació, sigui quin sigui el suport, a partir d'imatges, gràfics i altres llenguatges no verbals. Les activitats d'escriptura es poden proposar des d'aquestes vessants variades per aconseguir una major motivació envers l'escriptura.

Orientacions per a l'avaluació

Qualsevol activitat d'escriptura pot ser susceptible de ser avaluada. Cal tenir previst, doncs, activitats de diferent caire, ja que s'ha d'avaluar en funció del context i l'àmbit en què es genera l'escriptura.

Per dur a terme l'avaluació ens serà especialment útil l'observació de com l'alumnat escriu el text en qüestió a partir de la planificació feta anteriorment (competència 4), per a la qual cosa ens pot ajudar una relació d'indicadors com ara la següent:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
<p>Empra el registre adequat d'acord amb la situació comunicativa.</p> <p>Les idees estan suficientment organitzades.</p> <p>Utilitza suficients connectors i signes de puntuació per enllaçar les idees.</p> <p>Usa lèxic bàsic.</p> <p>Les oracions són majoritàriament simples o coordinades.</p> <p>Escriu amb una ortografia bàsica.</p> <p>(...)</p>	<p>Empra el registre adequat amb precisió d'acord amb la situació comunicativa i el receptor.</p> <p>Les idees estan ben organitzades.</p> <p>Utilitza connectors i signes de puntuació per enllaçar les idees.</p> <p>Usa un lèxic adequat.</p> <p>Les oracions combinen les simples i coordinades amb les subordinades, fet que precisa l'expressió de les idees.</p> <p>Escriu amb una ortografia força correcta.</p> <p>(...)</p>	<p>Empra el registre adequat amb molta precisió d'acord amb la situació comunicativa i el receptor.</p> <p>Les idees estan molt ben organitzades.</p> <p>Utilitza connectors i signes de puntuació variats per enllaçar les idees.</p> <p>El lèxic està utilitzat de manera precisa i rica.</p> <p>Les oracions combinen les simples i coordinades amb les subordinades per matisar el contingut de manera rica.</p> <p>Escriu amb plena correcció ortogràfica.</p> <p>(...)</p>

Seguint amb l'exemple d'activitat proposat a la competència 4, ara es pot demanar a l'alumnat que redacti la planificació que ha realitzat:

Activitat

A partir de les idees que has seleccionat i has organitzat sobre la música que agrada els joves, escriu un text que tingui les característiques següents:

1. El text ha de ser expositiu i ha de contenir les parts següents:

- Introducció.
- Desenvolupament de les idees.
- Conclusions.

2. El text s'ha de publicar en una revista juvenil (tingues en compte, doncs, el receptor/a i la situació).

Recorda que el text ha de tenir les idees ben enllaçades i ha d'estar escrit amb correcció lèxica, morfosintàctica i ortogràfica.

Un alumne/a assoleix el nivell 1 si ha utilitzat el registre adient en la major part del text, d'acord amb la situació comunicativa i ha organitzat el text fent l'esforç de respectar les parts demanades (introducció mínima, desenvolupant amb un mínim de 2 idees i conclusió suficient). Alhora, ha sabut compondre el text amb construccions morfosintàctiques simples (oracions majoritàriament simples, verbs adients, concordança gramatical, connectors senzills, puntuació...); una ortografia bàsica i, per bé que hagi incorregut amb alguna imprecisió lèxica, ha sabut emprar un lèxic bàsic.

Un alumne/a assoleix el nivell 2 si ha sabut usar el registre adequat requerit per la situació comunicativa i el receptor/a (revista juvenil) i ha organitzat el text correctament d'acord amb les parts demanades (introducció, desenvolupant amb un mínim de 3 idees i conclusió suficient). Alhora, ha sabut compondre el text amb construccions morfosintàctiques correctes (combinació de frases simples i coordinades amb frases subordinades, verbs ben utilitzats, concordança gramatical, connectors bàsics que enllacen les idees, puntuació ben usada...); una ortografia correcta amb poques faltes; i un lèxic ben emprat en tot el text.

Un alumne/a assoleix el nivell 3 si ha sabut usar el registre adequat a la situació comunicativa i el receptor/a (revista juvenil) i ha organitzat el text d'acord amb les parts demanades (introducció, desenvolupant amb més de 3 idees i conclusió ben elaborada). Alhora, ha sabut compondre el text amb construccions morfosintàctiques correctes (oracions subordinades que matisen de manera rica les idees, verbs ben utilitzats, concordança gramatical, connectors variats per enllaçar les idees, puntuació que reflecteix bé la seqüència de tot el text), i amb plena correcció ortogràfica i amb un lèxic precís i ric.

COMPETÈNCIA 6

Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal

Explicació

Després d'haver planificat i redactat el text, competències 4 i 5, cal revisar-lo per tenir cura de la seva claredat i riquesa d'expressió.

Per ser competent en la revisió del text, cal tenir l'hàbit de rellegir-lo i corregir-lo, reescriure'l tot o en part, si cal, per eliminar els errors i millorar-lo amb nous elements formals, conceptuals i estètics no previstos al principi, i que l'enriqueixen. L'hàbit de revisar sempre el text escrit té una dimensió actitudinal en valorar el treball ben fet.

Els aspectes formals del text que cal revisar són ortogràfics, morfològics i sintàctics. S'han de comprovar les concordances, l'absència d'anacoluts i que totes les anàfores tinguin el seu antecedent. També s'han d'eliminar les repeticions innecessàries.

Les idees expressades i el lèxic emprat són els aspectes conceptuals objecte d'atenció. En la revisió, s'ha d'observar com millorar la varietat i la precisió lèxica. Per aconseguir-ho, se substituiran els mots genèrics per altres de més precisos. Les expressions poc clares o dubtoses se substituiran per mots genuïns i modismes més entenedors. També es revisarà l'ús dels signes de puntuació.

Els elements estètics que milloren la presentació són la polidesa de la cal·ligrafia o bé la tipografia emprada, els marges, l'harmònica distribució del text i dels elements icònics, així com els títols i la portada.

La gradació té en compte la major o menor profunditat de la revisió i la presència d'elements estètics. Sempre a partir d'un nivell bàsic en què, després de la relectura, s'han realitzat els canvis necessaris de forma i de conceptes per tal d'obtenir un mínim de claredat expositiva.

Gradació

- 6.1.** Revisar, corregir i reescriure aspectes formals i conceptuals bàsics del text, i presentar-lo amb claredat.
- 6.2.** Revisar, corregir i reescriure significativament aspectes formals i conceptuals del text, i presentar-lo amb claredat i amb elements estètics.
- 6.3.** Revisar, corregir i reescriure en profunditat aspectes formals i conceptuals del text, i presentar-lo amb claredat i amb elements estètics.

Continguts clau

- L'adequació.
- La coherència: l'organització del text.
- La cohesió: substituïts i connectors, signes de puntuació.
- Correcció ortogràfica.
- Lèxic: precisió, correcció i varietat.
- Correcció morfosintàctica.
- Presentació del text: cal·ligrafia, tipografia, marges, títols, portada i elements icònics.

Orientacions metodològiques

Per culminar el procés de l'expressió escrita, convé que el docent programi activitats de revisió. Sovint, l'alumnat no té interioritzat l'hàbit de revisar i corregir el text. Per tant, el docent ha de fomentar-l'hi perquè el procés d'escriure no quedi acabat sense un procés de relectura i esmena. La revisió demana un esforç addicional i representa l'interès per fer les coses millor, tot reconeixent que podem cometre errors.

El docent ha de procurar programar un temps per realitzar la revisió i ha d'orientar a propòsit de les eines necessàries per tal de fer-la efectiva, com es diu més endavant. S'ha de conscienciar l'alumnat que a vegades és convenient deixar reposar una mica el text i no revisar-lo de manera immediata. Tot seguit, resulta útil també proporcionar-li un protocol de revisió amb unes qüestions que permetin guiar-lo. Aquest protocol ha de plantejar preguntes a propòsit de l'adequació, la coherència, la cohesió, la correcció lingüística i la presentació formal del text.

En tornar a reescriure el text o les parts que necessiten millores, s'ha de recomanar que es tingui clar el nou objectiu. En ocasions, l'alumnat queda encotillat pel text previ i li costa canviar-lo, i cal a vegades saber prescindir de fragments. Eliminar un paràgraf, quan se sap per què s'elimina, sovint significa haver resolt el problema.

L'escrit i la seva revisió és diferent si es fa amb llapis i paper, o bé amb ordinador. En aquest cas, haurà de fer servir diccionaris electrònics i especialment un programa de correcció automàtica. Si està escrivint sobre un paper, també necessitarà una gramàtica, un diccionari general, altres diccionaris: de verbs conjugats, ideològic o de dubtes.

La revisió del text en grup o per parelles dona també molts bons resultats: un company/a llegeix el text i senyala les parts que pensa que s'haurien de canviar. Finalment sempre queda el recurs de consultar al professorat els dubtes que no resolguin els instruments utilitzats. Per això és important que el docent programi activitats de guiatge de la competència a l'aula.

Orientacions per a l'avaluació

Tot i que habitualment l'avaluació del text escrit es basa en la producció final del text presentat, el docent pot realitzar activitats d'avaluació al voltant del mateix procés de revisió de l'esborrany. En aquest sentit, el mateix protocol que serveix de guia a l'alumne/a —com hem vist a les orientacions metodològiques— pot servir per tal de comprovar la seva aplicació i avaluar, així, la revisió realitzada.

Per avaluar aquesta competència, és convenient observar el procés que segueix l'alumne/a des del moment que acaba l'elaboració del seu text. Atès que el nombre d'alumnes pot ser elevat, es pot fer una selecció i observar-ne només uns quants a cada sessió.

Alguns indicadors que es poden considerar per a cadascun dels nivells d'adquisició de la competència són:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
<p>Rellegeix per veure si hi troba algun error i procedeix a esmenar-lo.</p> <p>Utilitza material senzill de consulta com manuals o diccionaris escolars en tot tipus de suport.</p> <p>Torna a escriure els fragments que ha trobat incorrectes o foscos, tant en els aspectes formals com des del punt de vista conceptual.</p> <p>Presenta el text amb claredat i de manera senzilla.</p> <p>(...)</p>	<p>Fa una revisió i reescriptura que afecta de manera significativa el text, amb canvis importants que en milloren la forma, l'estructura i el contingut.</p> <p>Utilitza materials variats de consulta en tot tipus de suport, com diccionaris, correctors ortogràfics, diccionaris ideològics, de verbs.</p> <p>Aconsegueix obtenir un text força clar després de la correcció.</p> <p>Presenta el treball amb claredat i afegeix alguns elements estètics.</p> <p>(...)</p>	<p>La revisió és minuciosa i profunda.</p> <p>La versió última no conté errors.</p> <p>Utilitza materials especialitzats de consulta de tot tipus.</p> <p>Aconsegueix obtenir un text clar, precís i concís, sense repeticions innecessàries ni redundàncies.</p> <p>Complementa el text amb elements estètics pertinents i valuosos.</p> <p>(...)</p>

Continuant amb l'activitat esmentada en les competències 4 i 5, es proposa com a activitat d'avaluació per a l'alumnat corregir la revisió de la redacció sobre la música que agrada als joves. Per això es pot demanar que l'alumnat revisi el text tenint en compte un protocol com el següent:

Protocol per revisar un text

En la revisió de la primera versió de l'escrit, s'han tingut en compte els aspectes següents?

1. Adequació

- El registre utilitzat, és apropiat al tema i a la situació comunicativa?
- Hi ha algun mot o construcció que no s'adeqüi al registre utilitzat?

2. Coherència

- S'ha fet una selecció adequada de la informació?
- Hi ha alguna idea repetida?
- S'han organitzat convenientment les idees?
- L'estructura és adequada al tema i al propòsit del text?
- El text es comprèn amb facilitat?

3. Cohesió

- Les frases són excessivament llargues o massa curtes?
- Les frases s'entenen bé o són confuses?
- Hi ha errors de concordança?
- Els temps verbals estan ben utilitzats?
- S'ha fet un bon ús dels sinònims?

- f. S'ha fet un bon ús dels pronoms?
- g. Els connectors entre frases són adequats i variats?
- h. Són clares les relacions temporals, espacials, de causa-efecte, etc., entre les diferents parts del text?
- i. Hi ha un ús abusiu de la conjunció *i*?
- j. S'empren correctament els signes de puntuació?: coma, punt, punt i coma, parèntesi...

4. *Correcció lingüística*

S'ha revisat?

- a. L'ortografia: l'accentuació (accent obert/tancat; accent agut, pla i esdrúixol; accent diacrític, dièresi); el vocalisme: a/e, o/u...; el consonantisme: b/v; s/ss/c/ç; j/g; tx/ig; b/p, t/d, c/g...
- b. La morfosintaxi: masculins i femenins; plurals, temps i terminacions verbals, concordances; preposicions, pronoms...
- c. El lèxic: vocabulari adequat, precís i variat.

5. *Presentació del text*

- a. Hi ha títol i apartats?
- b. La presentació formal del text és correcta?
- c. Si s'ha escrit a mà, hi ha bona cal·ligrafia i les línies són rectes?
- d. S'han destacat els paràgrafs?
- e. Els marges són suficients?
- f. Els diferents tipus de lletra s'han usat correctament?

En aquest exercici s'ha d'haver arribat a redactar un nou text com a conseqüència de la revisió. Serà un text poc o molt semblant al primer, però amb alguns canvis significatius.

En el nivell 1, la realització de la revisió ha d'haver produït un nou text en el qual s'hagin corregit algunes errades ortogràfiques. S'ha millorat l'ús del lèxic amb alguns canvis, però encara queden imprecisions o repeticions. La revisió ha permès superar alguns errors gramaticals, però no tots. Des del punt de vista formal, el text revisat és més clar que el primer, gràcies al fet d'haver estat escrit amb més cura, però no s'hi ha afegit altres elements estètics. El contingut no ha variat gaire respecte a la versió anterior.

Un nivell 2 requeriria aconseguir un text força clar després de la correcció. També la correcció de la majoria de les errades ortogràfiques. El lèxic ha de ser més correcte en aquesta segona versió que no pas en la primera i ja no ha de presentar imprecisions ni repeticions. S'han revisat la majoria dels errors gramaticals (conjugacions, pronoms, concordances...). Formalment, la millora en la claredat del segon text es deu a millores en la cal·ligrafia (regularitat i paral·lelisme de la lletra), ús adequat de marges i títols. A més, s'han inclòs en el text revisat alguns elements gràfics o icònics que no es trobaven a la primera versió. El contingut conté noves aportacions que l'enriqueixen.

En el nivell 3 es pot constatar que s'ha fet una revisió completa. El treball final ja no conté errors d'ortografia ni de gramàtica. S'utilitza un lèxic precís i variat, unes expressions correctes i genuïnes, sense repeticions. Formalment, la versió revisada també ha guanyat gràcies a la incorporació de nombrosos elements icònics, ornamentals i/o ús de color. El contingut es veu més complet per noves aportacions que amplien i enriqueixen el nou text revisat.

Comunicació oral

La **comunicació oral** consisteix en la capacitat de comprendre i expressar els missatges orals tenint present la situació comunicativa.

La competència oral facilita, a través dels intercanvis amb els altres, elaborar i expressar idees, opinions i sentiments, i construeix el propi pensament i desenvolupa l'expressivitat i la fluïdesa.

Són dimensions de la comunicació oral la interacció, l'escolta i la producció, així com la mediació, en gran grup o en grups més petits, atenent tant els aspectes verbals com els no verbals i la possibilitat d'emprar diferents mitjans com les tecnologies de la informació i la comunicació.

És important promoure la competència oral en els diversos contextos d'interacció relacionats amb la vida acadèmica i de l'entorn, per tal que els alumnes s'expressin amb claredat i rigor i puguin intervenir de forma competent en la nostra societat plural, democràtica i participativa.

COMPETÈNCIA 7

Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals

Explicació

Ser competent en la comprensió de textos orals suposa obtenir la informació explícita i rellevant, interpretar-la i inferir el sentit global dels missatges; i valorar els textos de manera crítica i raonada.

A més d'aquests aspectes de contingut, la comprensió de textos orals també inclou disposar d'una base lingüística (gramatical i lèxica) per comprendre els missatges; reconèixer els registres i les varietats socials i geogràfiques del discurs oral, així com interpretar els elements prosòdics i no verbals, que són portadors de significat.

En la comprensió de textos orals, es posen en joc simultàniament: el coneixement del significat de les paraules, que permet accedir al significat global; la selecció d'allò que és rellevant en la situació comunicativa concreta segons el propòsit de l'escolta; la interpretació del missatge per atribuir-li significat; l'anticipació del que es dirà a partir del que ja s'ha dit; la inferència d'allò que no es diu però que hi és implícit; la retenció de paraules, frases i idees per poder interpretar-les més endavant; i la interpretació dels codis no verbals (mirada, gesticulació, moviments...).

Aquesta competència s'aplica als textos orals de la vida quotidiana (relacions socials i familiars, relacions amb l'Administració, el comerç...), dels mitjans de comunicació (la notícia, el reportatge, l'entrevista...), i als textos orals acadèmics, com ara les comunicacions entre professorat i alumnat d'acord amb els àmbits i sabers específics.

La gradació de la competència es basa en la progressiva complexitat de la comprensió: des d'obtenir la informació literal i interpretar-la fins a valorar el missatge oral de manera crítica.

Gradació

- 7.1.** Obtenir informació literal i interpretar el propòsit principal dels textos orals.
- 7.2.** Interpretar informació explícita i implícita, i valorar el propòsit dels textos orals.
- 7.3.** Valorar de manera crítica i raonada els continguts i el propòsit dels textos orals.

Continguts clau

- Comprensió oral: literal, interpretativa i valorativa.
- Processos de la comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció.
- Textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics.
- Varietats lingüístiques socials i geogràfiques.
- Elements prosòdics: ritme, velocitat, pauses, entonació.
- Elements no verbals: mirada, gestos, moviments.

Orientacions metodològiques

Els textos orals per treballar aquesta competència poden ser molts variats. La simulació de situacions de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació (que tenen una gran influència entre els joves) i de l'àmbit escolar permeten utilitzar textos orals procedents d'actes comunicatius reals, seleccionats segons el seu registre lingüístic i el seu interès per motivar l'alumnat. Exemples de textos orals per treballar a l'aula poden ser: activitats acadèmiques ordinàries, presentacions de treballs, reunions formals i informals, debats, taules rodones, entrevistes, notícies, reportatges, programes dels mitjans audiovisuals, etc.

La comprensió oral es pot treballar, per exemple, per mitjà de l'escolta d'un missatge breu per descobrir i seleccionar la idea central, el propòsit, dades importants i significat final; l'escolta d'un fragment breu d'un diàleg o exposició per inferir-ne informacions diverses: qui, què, per què, com, on, quan; l'escolta de mostres d'intervencions o exposicions formals i, per grups, valorar-ne els aspectes positius i els millorables, etc. Per exemple, un debat o bé un programa televisiu d'èxit poden servir per analitzar críticament l'ús de la llengua oral, la comunicació no verbal (gestos, mirada, moviments...), les idees que s'hi defensen o critiquen...

Un pas enllà, el proporciona el treball que el docent pot proposar a partir de l'observació de sentits figurats, sobretot l'ús de la ironia. A partir de les activitats anteriors, també es poden respondre qüestions: s'utilitza la ironia? En cas afirmatiu, per què s'utilitza?

Orientacions per a l'avaluació

A l'hora d'avaluar aquesta competència caldria tenir en compte la capacitat d'entendre la informació oral i els elements no verbals a partir d'activitats com poden ser l'escolta directa d'un discurs o la gravació de programes de ràdio o televisió per fer preguntes a l'alumnat per tal que mostri el seu nivell de comprensió oral.

Per a l'avaluació de l'assoliment d'aquesta competència, es poden utilitzar indicadors com els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Entén la informació explícita.	Relaciona la informació amb els seus coneixements i experiències.	Valora de manera crítica i raonada les idees i la intencionalitat dels missatges orals.
Entén el propòsit bàsic del missatge.	Entén la informació implícita.	Valora de manera crítica i raonada els elements no verbals dels missatges orals.
Sap seleccionar allò que és rellevant.	Entén els propòsits secundaris del missatge.	Capta la ironia, els dobles sentits... (...)
Pot reproduir-ne les dades essencials.	Interpreta els elements prosòdics (entonació, pronunciació...).	
Interpreta els elements no verbals (gestos, mirades, moviments...).	Identifica incongruències entre text i elements no verbals.	
(...)	(...)	

Un exemple d'activitat per a l'alumne/a podria ser la següent: escolta la informació radiofònica sobre el temps meteorològic (es preveu una llarga onada de temperatures molt elevades a mitjan febrer al nord-est de la península ibèrica) i respon les qüestions que tot seguit es detallen.

1. Quin és el propòsit de la informació meteorològica?
2. Què pot passar amb les previsions fetes?
3. És habitual aquest fenomen amb les temperatures d'aquesta època de l'any?
4. Quines causes i conseqüències es poden derivar del fenomen previst?

Per avaluar, es podria fer servir una graella com la següent:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
<p>Entén la informació explícita sobre el fenomen meteorològic.</p> <p>Entén el propòsit del missatge radiofònic.</p> <p>Interpreta que el fenomen meteorològic no és gens habitual en relació amb les temperatures estàndards en aquesta època i zona.</p> <p>Pot reproduir-ne les dades essencials de les temperatures anunciades.</p> <p>(...)</p>	<p>Entén la informació implícita i explícita sobre el fenomen meteorològic.</p> <p>Relaciona la informació amb els seus coneixements i experiències sobre el temps.</p> <p>Valora el propòsit de la informació rebuda.</p> <p>(...)</p>	<p>Reflexiona i formula hipòtesis sobre el fenomen meteorològic.</p> <p>Busca possibles causes (canvi climàtic...).</p> <p>Valora les conseqüències del fenomen (sequera, alteració de l'ecosistema...).</p> <p>(...)</p>

COMPETÈNCIA 8

Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents

Explicació

Ser competent en la producció de textos orals de tipologia diversa suposa saber adreçar-se al receptor i distingir les diverses situacions comunicatives (vida quotidiana, àmbit acadèmic, actes formals i informals...) per tal d'emprar el registre lingüístic adequat a cadascuna. La coherència entre les parts del text oral i la cohesió interna de les idees eviten les repeticions innecessàries i les digressions, contribuint a expressar-ne els continguts de manera clara, precisa i entenedora. La correcció lingüística (sintaxi, lèxic, substituïts, connectors...), la prosòdia correcta i expressiva (pronunciació, fluïdesa, to, pauses...), així com l'ús dels elements no verbals (gestos, mirades, moviments...) contribueixen de manera decisiva a la bona comunicació del missatge.

Aquesta competència es relaciona amb la competència 5 (Escriure textos), i estretament amb la 7 (Entendre textos orals) i la 9 (Interacció oral). És per això que les tres competències de la comunicació oral s'haurien de treballar de manera integrada i amb una acurada coordinació de les respectives metodologies didàctiques i d'avaluació, per tal d'afavorir la transferència de coneixements i d'habilitats entre elles.

La gradació d'aquesta competència es basa en el progressiu grau de complexitat dels recursos emprats en el discurs oral respecte a l'organització i enllaçament d'idees i frases, registre, correcció lingüística, prosòdia i elements de comunicació no verbal.

Gradació

- 8.1.** Produir textos orals organitzats i enllaçats, amb registre, lèxic, morfosintaxi o prosòdia suficientment acceptables.
- 8.2.** Produir textos orals ben organitzats i enllaçats, amb registre, lèxic, morfosintaxi, prosòdia i elements no verbals correctes.
- 8.3.** Produir textos orals molt ben organitzats i enllaçats, amb registre adequat, amb correcció lèxica, morfosintàctica i prosòdica, i amb bon ús dels elements no verbals.

Continguts clau

- Textos orals formals (conferències, debats, exposicions orals...) i no formals (diàlegs col·loquials...).
- Adequació, coherència i cohesió.
- Correcció lèxica, morfosintàctica i fonètica.
- Elements prosòdics i no verbals.
- Variants lingüístiques socials i geogràfiques.
- Tipus de missatge oral segons la situació comunicativa i el canal.

Orientacions metodològiques

La programació de les activitats d'ensenyament i aprenentatge d'aquesta competència està molt relacionada amb altres competències. En efecte, les habilitats que cal desenvolupar per a l'expressió oral són semblants a les de l'expressió escrita (competència 5). D'altra banda, la comprensió de missatges orals (competència 7) és un estímul perquè l'alumnat, havent-ne copsat els trets fonamentals, sigui capaç de produir-ne d'altres semblants en contextos diferents. Igualment, en les activitats es reproduïxen les interaccions (competència 9) que es donen a la vida real, on s'intercanvien els rols d'emissor i receptor: els alumnes que produeixen missatges orals davant del grup després seran receptors dels missatges dels seus companys/es. Com en la competència 4 (Planificar l'escrit), convé també tenir en compte treballar la producció oral a partir de l'organització prèvia de les idees a exposar.

És important que el docent proposi activitats variades: des de les més acadèmiques (exposicions orals de treballs) fins a les més properes als interessos de l'alumnat (debats sobre temes d'actualitat). Aquestes activitats poden quedar més integrades si s'agrupen en projectes de treball en equip (simulació d'un debat televisiu o radiofònic). També fora de l'aula, a la sala d'actes del centre, o altres llocs, es poden treballar activitats reals o simulades (exposicions orals, actes de celebració, festes institucionals...) en què el context i el propòsit contribueixin a fer un ús més formal de la llengua oral. També als mitjans de comunicació i a la xarxa es troben missatges de tipologia diversa, que poden ser molt útils i motivadors per fer-los servir com a models.

Així mateix, el professor/a ha de proposar activitats d'ensenyament i aprenentatge de l'expressió oral que atenguin també els aspectes de la comunicació no verbal (moviments, gestos, mirada, etc), atès el paper destacat que els signes no verbals tenen en el procés de producció oral.

Com en la competència 6 (Revisar i corregir el text), enregistrar aquestes produccions orals i visionar-les posteriorment esdevé una bona eina per revisar les errades comeses i millorar l'expressió oral de l'alumne/a en noves situacions que requereixin parlar.

Orientacions per a l'avaluació

A l'hora d'avaluar aquesta competència, caldria tenir en compte la capacitat de produir discursos orals amb coherència, cohesió i adequació a partir d'activitats diverses com poden ser l'exposició d'una vivència, d'un fet actual, descripció d'un fenomen, l'argumentació d'una lectura, la narració d'un fet fictici o real...

Per avaluar aquesta competència, es poden utilitzar indicadors com els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
<p>Organitza les idees que exposarà.</p> <p>Usa connectors bàsics en els enllaços.</p> <p>Empra un registre de manera acceptable.</p> <p>Parla amb un lèxic acceptable i mostra un ús de la morfosintaxi correcte.</p> <p>Parla amb correcció prosòdica.</p> <p>(...)</p>	<p>Organitza bé les idees evidenciant les parts del treball: presentació, anàlisi, conclusions.</p> <p>Mostra un bon ús dels connectors en els enllaços.</p> <p>Adequa el registre al propòsit.</p> <p>Parla amb un bon nivell de lèxic i mostra un bon ús de la morfosintaxi.</p> <p>Parla amb correcció prosòdica i utilitza els elements no verbals per comunicar millor.</p> <p>(...)</p>	<p>Organitza perfectament les idees evidenciant la tesi, l'argumentació i la conclusió final.</p> <p>Domina plenament l'ús dels connectors en els enllaços.</p> <p>Empra amb precisió el registre d'acord amb el destinatari i el propòsit.</p> <p>Parla amb un lèxic ric i precís i amb domini ple de la morfosintaxi.</p> <p>Adequa el to per emfasitzar les idees principals i utilitza els elements no verbals per reforçar les idees expressades.</p> <p>(...)</p>

Un exemple d'activitat d'avaluació podria ser la següent: exposició oral personal d'una part del projecte de recerca fet en equip sobre un tema d'interès per al grup d'alumnes.

En el nivell 1, l'alumne/a organitza les idees principals de la part del treball que li ha tocat exposar. Utilitza connectors en els enllaços, fa ús del registre acadèmic pertinent en aquesta activitat. El lèxic utilitzat és adequat al tema desenvolupat i la morfosintaxi és correcta. Parla amb una prosòdia clara que ajuda a transmetre bé el missatge oral.

En el nivell 2, organitza eficaçment les idees de la part del treball que li ha tocat exposar. Fa un bon ús dels connectors en els enllaços de les frases utilitzades, així com del registre acadèmic pertinent en aquesta activitat. Utilitza un lèxic ric i concret per expressar-se i mostra un bon ús de la morfosintaxi. Parla amb una prosòdia clara que ajuda a transmetre bé el missatge oral i, a més, utilitza els elements no verbals per comunicar millor la seva part del treball de recerca.

En el nivell 3, mostra habilitat en l'organització de les idees que li han tocat exposar. Domina plenament l'ús dels connectors en els enllaços de les frases i el registre acadèmic corresponent. El seu lèxic és ric i precís i sap utilitzar paraules especialitzades amb un domini ple de la morfosintaxi. Sap emfasitzar les idees principals per mitjà de la prosòdia i reforça aquestes idees amb els elements no verbals ben emprats.

COMPETÈNCIA 9

Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs

Explicació

En el discurs oral, l'eficàcia de la interacció augmenta considerablement si s'utilitzen, conscientment al principi, estratègies variades. Més endavant, aquestes estratègies es convertiran en hàbits i ja seran emprades de manera natural.

Són estratègies d'interacció saludar i prendre la paraula, triar temes de conversa d'interès mutu i cenyir-se al tema a fi d'iniciar el discurs. També cooperar amb l'interlocutor per fer fluir la conversa: invitar a parlar, escoltar activament, respectar el torn de paraules, demanar i oferir aclariments o ajuda en cas de malentès o ambigüïtat. Per finalitzar la comunicació oral, s'ha de saber tancar la conversa, resumir si cal, i acomiadar-se.

Ser competent en l'ús d'estratègies d'interacció implica: adequar-se a la situació (segons els parlants, contextos, grau de formalitat...) i a la intencionalitat comunicatives (parlar per convèncer, parlar per demanar ajuda...); utilitzar fórmules de respecte i cortesia en el tractament; usar el to de veu i el registre pertinents; fer servir circumloquis, expressions d'humor i afecte. La interacció inclou també la comunicació no verbal com la postura corporal, els gestos, l'expressió facial o la mirada.

Aquesta competència d'interacció oral manté llaços estrets amb les dues altres competències orals: la 7 de comprensió i la 8 d'expressió.

En la gradació d'aquesta competència es tenen en compte les estratègies emprades. El primer nivell suposa escoltar i respectar el torn de paraula i en el segon nivell s'afegeix una acció cooperativa en el diàleg. Finalment, el tercer nivell, a més dels trets anteriors, inclou l'oferiment i/o demanda d'aclariments pertinents a la situació comunicativa.

Gradació

- 9.1.** Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa.
- 9.2.** Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, i cooperar amb l'interlocutor/a per tal de facilitar el diàleg.
- 9.3.** Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, cooperar amb l'interlocutor/a per tal de facilitar el diàleg, i oferir i demanar aclariments.

Continguts clau

- Emissor i receptor: parlar i escoltar. Participació activa i crítica.
- Funcions del llenguatge: emotiva, conativa i fàtica.
- Elements prosòdics i no verbals de la comunicació.
- Estratègies d'interacció oral: inici, manteniment i finalització d'una interacció oral de manera apropiada.
- Estratègies d'interacció oral: fórmules lingüístiques de cortesia, acord i discrepància.
- Tipus de missatge oral segons la situació comunicativa i el canal.

Orientacions metodològiques

Les activitats per desenvolupar aquesta competència es basen en la participació en diàlegs o debats amb la finalitat de comunicar-se. Aquestes activitats es poden donar de forma espontània en el decurs de les classes, o bé de manera planificada pel docent. En aquest darrer cas, es poden proposar temes d'interès propis de l'edat dels estudiants, d'actualitat i, fins i tot, qüestions polèmiques que requereixin la presa de posicionaments i argumentacions.

Com s'ha esmentat en la competència 8, els enregistraments videogràfics poden ser útils per comprovar l'ús adequat de les estratègies d'interacció oral. Així, el visionat i avaluació posterior es poden realitzar de manera compartida amb l'alumne/a i amb tot el grup. El professor/a pot proposar l'anàlisi de diàlegs i debats enregistrats prèviament tant dels mateixos alumnes, com de la ràdio i la televisió, amb l'objectiu de destacar les estratègies utilitzades i fer una valoració del que s'ha fet bé o del que convé evitar.

Les activitats d'interacció oral han de posar èmfasi en el treball de les estratègies fonamentals per desenvolupar la competència, és a dir, saber iniciar, mantenir i enllestir el discurs. Per adquirir l'hàbit de comunicar-se oralment amb eficàcia s'ha de respectar el torn de paraula de l'altri i escoltar-lo amb atenció. Un aspecte que convé treballar en les interaccions orals és el de la manca de comprensió o les ambigüitats que es produeixen durant el discurs oral, i que requerirà saber demanar aclariments per mantenir la comunicació i solucionar els malentesos, si s'escau.

Per practicar el domini d'aquestes estratègies, també es poden preparar activitats de simulació, joc de rol o dramatitzacions sobre diferents temes de la vida quotidiana i fins i tot petites obres de teatre. Si s'hi inclou certa dosi de sentit de l'humor, augmenta la motivació i es té l'oportunitat de treballar actituds de respecte i cordialitat.

Orientacions per a l'avaluació

La competència s'ha d'avaluar durant la pràctica de la interacció oral (participació en diàlegs, debats, simulacions, jocs de rol...). Una de les maneres pot ser disposant d'una relació d'indicadors i anotant el grau d'assoliment de cada alumne/a en cada indicador. A la pràctica, només es poden observar dos o tres indicadors en cada sessió, així com un nombre limitat d'alumnes. Per tant, aquesta activitat hauria de ser suficientment freqüent per poder observar la totalitat dels alumnes en un període raonable de temps.

Alguns indicadors per valorar els diversos nivells d'adquisició de la competència poden ser els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
<p>Utilitza tècniques senzilles per iniciar, mantenir i acabar una conversa cara a cara.</p> <p>Sap escoltar i reclamar l'atenció de l'interlocutor.</p> <p>Respecta el torn de paraula en les converses.</p> <p>Respecta les convencions de la situació comunicativa: ús de tractaments de cortesia.</p> <p>(...)</p>	<p>Utilitza algunes tècniques més elaborades per iniciar, mantenir i acabar una conversa cara a cara.</p> <p>Coopera amb l'interlocutor/a per facilitar el diàleg: resumeix el que s'ha dit fins al moment i contribueix, d'aquesta manera a centrar la discussió.</p> <p>Expressa sentiments i sentit de l'humor sense ofendre.</p> <p>Demana que li repeteixin el que s'ha dit quan no ho ha comprès.</p> <p>(...)</p>	<p>Inicia, manté i acaba una conversa cara a cara amb estratègies que mostren un estil propi.</p> <p>Coopera amb l'interlocutor/a per tal de facilitar el diàleg: ajuda al desenvolupament d'una discussió confirmant-ne la comprensió i invitant els altres a participar-hi.</p> <p>Expressa sentiments i sentit de l'humor amb ironia sense ofendre.</p> <p>Formula preguntes per comprovar que ha comprès el que l'interlocutor ha intentat dir i fa aclarir els punts ambigus.</p> <p>(...)</p>

Com a activitat d'avaluació es proposa l'anàlisi d'un debat a classe sobre un tema d'actualitat. Per exemple, l'ús de la bicicleta com a mitjà de transport: avantatges i inconvenients.

El professorat presenta el tema i fixa les normes del debat, i pot anar comprovant el grau d'assoliment en l'ús de les estratègies de cada alumne/a durant la seva intervenció en el debat mitjançant una pauta que podria seguir els indicadors d'avaluació descrits anteriorment adaptant-los a la situació concreta. Per exemple:

Estratègies	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Salutació	Saluda en arribar.	Saluda i es presenta abans de començar a intervenir.	Saluda, es presenta i fa referència a l'ús de la bicicleta abans de començar.
Escolta	Escolta les intervencions dels altres.	Escolta amb atenció les intervencions dels altres.	Escolta amb atenció totes les intervencions i anota les idees que li suggereixen.
Torn de paraula	Demana la paraula quan li toca per parlar des del seu punt de vista en favor o en contra.	Reclama l'atenció del moderador quan vol demanar la paraula.	Demana per intervenir quan té alguna idea nova en el debat, però espera el seu torn.
Cooperació en el manteniment del tema	Fa intervencions àmplies sobre mitjans de locomoció per justificar el seu punt de vista.	Centra la seva intervenció en els pros i contres de l'ús de la bicicleta.	Ajuda al manteniment del tema si es desvien. Torna a centrar les idees i l'estat del debat.
Demanda d'aclariments	Pregunta quan no entén algun argument o la posició d'algú.	Demana que es concretin els pros i contres.	Facilita intervencions amb expressions com ara: "Així, vosaltres penseu que la bicicleta...".
Oferiment d'aclariments	Respon de manera senzilla els dubtes que li plantegen sobre l'ús de la bicicleta.	Exposa clarament la pròpia posició explicant els motius que té per defensar-la.	Relaciona els seus punts de vista amb els que s'hagin manifestat en el mateix sentit o en sentit contrari.
Conclusions	Sap sintetitzar mínimament els diferents punt de vista sobre l'ús de la bicicleta.	Sap sintetitzar els diferents punt de vista sobre l'ús de la bicicleta.	Sap sintetitzar els diferents punt de vista sobre l'ús de la bicicleta i fa valoracions respectuoses sobre les diferents posicions.
Comiat	S'acomiada en acabar.	S'acomiada en acabar amb fórmules de cortesia.	S'acomiada en acabar amb fórmules de cortesia i de manera empàtica.

Dimensió literària

La **literatura** és un fet lingüístic, producte d'una forma de comunicació específica, com a expressió del món personal i font de gaudi estètic. Com a producte social i cultural, s'emmarca en un context social i històric i ajuda a comprendre el món que ens envolta. Suposa la interpretació, valoració i producció de textos literaris dels diversos gèneres: poètics, narratius, teatrals, des dels més tradicionals als més actuals.

L'aproximació a les obres literàries facilita el desenvolupament de l'hàbit lector i escriptor, així com el coneixement i vinculació a la llengua i cultura pròpia i d'altri. A més d'estimular la creativitat, desenvolupa el sentit crític.

La dimensió literària es relaciona amb les competències corresponents (comprensió lectora, expressió escrita i comunicació oral) de la dimensió comunicativa (vegeu annex 4).

COMPETÈNCIA 10

Llegir obres i conèixer els autors/ores i els períodes més significatius de la literatura catalana, castellana i universal

Explicació

La competència lectora d'obres literàries fa possible comprendre millor les altres persones, a nosaltres mateixos i el món que ens envolta. També permet educar els gustos estètics, estimular la creativitat i desenvolupar el sentit crític. Llegir obres de literatura catalana, castellana i universal, fomenta el plaer per la lectura, i el desenvolupament de l'hàbit lector i l'expressió d'opinions raonades sobre les obres literàries (competència 11).

Juntament amb la lectura d'obres literàries, aquesta competència posa especial atenció als autors/ores i als períodes més significatius de la literatura, permet contextualitzar els textos literaris des de l'Edat Mitjana a l'actualitat, especialment els del segle XX, i facilita la interiorització dels senyals culturals.

La competència implica ser capaç de reflexionar sobre els elements que fan que una obra sigui considerada clàssica o representativa i sobre l'actualitat dels temes de les obres que han mantingut la seva vigència a través del temps.

La gradació de la competència contempla la capacitat de llegir obres en un progrés que va des del guiatge fins a l'autonomia lectora tot passant, en un estadi intermedi, per l'alternança de guiatge i autonomia. També té en compte el coneixement dels autors/ores i els períodes literaris considerant en aquest cas la capacitat d'establir relacions diverses i contextualitzacions no tan sols literàries i artístiques, sinó també historicosocials.

Gradació

- 10.1.** Llegir obres literàries amb guiatge, i conèixer autors/ores i períodes literaris significatius.
- 10.2.** Llegir obres amb guiatge o de manera autònoma i conèixer autors/ores tot relacionant-los amb el seu període literari i la seva època.
- 10.3.** Llegir obres de manera autònoma i conèixer autors/es tot contextualitzant-los en el seu període històric, social, literari i estètic.

Continguts clau

- Períodes literaris i estètics més significatius de la literatura: període grecoclàssic, Edat Mitjana, Renaixement, Barroc, Classicisme, Il·lustració, Romanticisme...
- Context històric i social.
- Autors/ores i obres més significatius de la literatura catalana.
- Autors/ores i obres més significatius de la literatura castellana.
- Autors/ores i obres més significatius de la literatura universal.

Orientacions metodològiques

En aquesta competència cal programar activitats al voltant d'una selecció d'obres clàssiques de la literatura catalana, castellana i universal, tant antigues com contemporànies, per tal de proporcionar un referent literari significatiu a l'alumnat. La relació dels autors/ores clàssics o representatius amb el moment actual és motivador. En el cas d'obres extenses i/o de complexitat lingüística per a un alumne/a —com succeeix amb la literatura medieval— pot resultar útil posar-li a l'abast bones adaptacions.

En poesia, l'elaboració d'antologies amb un nombre limitat de poemes i autors/ores a través de les pautes que es determinin és un exercici personal molt interessant per aproximar-se a l'univers poètic (temes, llenguatge), que adopta un caire col·laboratiu quan s'elabora en grup i es comparteix a l'aula. Fins i tot, practicant el recitat en públic. La inclusió de diferents èpoques i estètiques hauria de ser un tret característic de la tria, on es poden ajuntar poetes com Ausiàs March, Josep Vicent Garcia, Jacint Verdaguer, Joan Maragall, J.V. Foix...; Garcilaso de la Vega, Quevedo, Bécquer, Machado, García Lorca...; Homer, Dante, Petrarca, Baudelaire, Eliot...

El comentari de fragments narratius breus però significatius resulta útil per establir les pautes que després es poden aplicar en el conjunt de la lectura d'una obra narrativa extensa: *Tirant lo Blanc*, *El Quijote*, *Oliver Twist*, *Frankenstein*, *Madame Bovary*, *Guerra i Pau*, *La plaça del Diamant* o *Los santos inocentes*, per exemple. Un altre grup d'activitat important és la lectura (o la dramatització si es pot organitzar un grup de teatre) en veu alta de textos dramàtics. L'assumpció d'un personatge resulta útil per observar la força dramàtica d'autors com Shakespeare i obres com *Romeu i Julieta*. Per fomentar aquesta lectura, un element important és reflexionar-la i compartir-la a través del comentari oral i escrit, com es demana en la competència 11.

En la comprensió dels contextos històrics, literaris i estètics esdevé molt útil aplicar recursos didàctics de caràcter transversal tot aprofitant recursos de la pintura, la música i el cinema. Igualment, l'actualitat literària —l'atorgament d'una distinció (Premi Nobel, per exemple), la desaparició d'un autor/a, la celebració d'un congrés o d'un centenari...— són ocasions propícies per aprofundir i motivar la lectura literària i el seu context. És important que l'orientació metodològica tendeixi a abastar el coneixement literari des de la comprensió de la literatura com a art, i que els exercicis que es proposin tendixin a fomentar l'educació estètica.

Orientacions per a l'avaluació

A l'hora d'avaluar aquesta competència, cal considerar la lectura prèvia de les obres literàries programades i es pot observar, mitjançant graelles de seguiment i guies, el grau d'autonomia assolit, que ha de tenir com a objectiu final la lectura literària per iniciativa personal. Igualment, per avaluar el grau de coneixements adquirits al voltant de l'obra i de l'autor/a, pot resultar útil la realització de tests d'assoliment.

Alguns dels indicadors que ens poden ajudar a avaluar la competència són:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Llegeix una obra literària significativa d'un període literari, amb guiatge.	Llegeix una obra literària significativa d'un període literari, alternant guiatge i autonomia.	Llegeix una obra literària significativa d'un període literari, de manera autònoma.
Llegeix les obres literàries prescrites.	Llegeix alguna de les obres literàries suggerides més enllà de les obligatòries.	Per iniciativa personal, llegeix obres literàries.
Coneix autors/ores clàssics de la literatura catalana, castellana i universal i els seus períodes literaris significatius.	Coneix autors/ores clàssics de la literatura catalana, castellana i universal, i els relaciona amb el seu període literari i l'època.	Coneix autors/ores clàssics de la literatura catalana, castellana i universal, i els contextualitza en el seu període històric, social, literari i estètic.
Coneix els trets principals dels períodes literaris més significatius.	Coneix i relaciona els trets principals dels períodes literaris i la seva època.	Coneix i contextualitza històricament els trets principals dels períodes literaris i de les estètiques de cada època.
(...)	(...)	(...)

Un possible exemple d'avaluació d'una activitat pot ser demanar a l'alumnat que respongui un qüestionari un cop realitzada la lectura de l'obra *La plaça del Diamant* de Mercè Rodoreda i treballats els coneixements contextuals pertinents.

Activitat

Contesta les preguntes següents:

- Explica en un màxim de tres línies per data els fets rellevants de la biografia de Mercè Rodoreda que s'hi relacionen. Dates: 1931, 1939, 1974.
- Explica quan i on va redactar l'autora *La plaça del Diamant* i quan es va publicar.
- Analitza quina relació tenen els fets històrics de la Catalunya contemporània amb els ficcionats a la novel·la.
- Valora la importància de *La plaça del Diamant* dins l'obra de l'autora i dins la literatura catalana i universal de l'època.

En el nivell 1, l'alumne/a és capaç de situar els fets biogràfics principals (proclamació de la República, exili, publicació de *Mirall trencat*), encara que no completi la informació. Sap que la Rodoreda va escriure *La plaça del Diamant* en l'exili i que es va publicar a la dècada dels seixanta del segle XX. Argumenta que la història de la Catalunya de la part central del segle XX determina l'argument de la novel·la i els seus personatges, com la Colometa. En aquest sentit, sap que la *La plaça del Diamant* resulta clau en el desenvolupament de la seva obra, que és una de les obres més importants de la literatura catalana contemporània i que forma part de la literatura europea que ha reflexionat sobre la guerra i les conseqüències sobre la vida de la gent.

En el nivell 2, situa bé els fets biogràfics principals i completa la informació adequadament. A més de situar l'obra en la narrativa catalana de l'exili de postguerra, sap que la Rodoreda pertany al grup d'escriptors catalans de l'exili europeu i indica la dècada o la data de publicació el 1962. Entén que *La plaça del Diamant* no és una crònica, però sap que el context de la República i la Guerra Civil són cabdals en l'argument i en diversos aspectes de la construcció de la novel·la com els personatges (la Colometa, en Quimet...). És capaç de valorar la novel·la en relació amb altres obres de l'autora —*Aloma*, *Mirall trencat*...— o de la literatura de l'exili català. Sap que l'obra ocupa un lloc central en la literatura catalana i que es relaciona amb la literatura europea feta per dones que reflexionen sobre la guerra després de la Segona Guerra Mundial.

En el nivell 3, desenvolupa els fets biogràfics perfectament. Coneix el periple de la Mercè Rodoreda cap a França fins a París i l'anada posterior a Ginebra. Sap que és el moment de gestació de la novel·la i anota com a data de publicació el 1962. Relaciona bé els fets històrics de la Catalunya contemporània amb la vida de la protagonista, la Colometa i de la resta de personatges principals amb la consciència del caràcter simbòlic de l'obra. Valora el paper de *La plaça del Diamant* dins l'itinerari de l'autora i la relaciona amb altres autors i obres de l'època que han escrit sobre la Guerra Civil, com Joan Sales o *Incerta Glòria*. Sap que *La plaça del Diamant* és una de les obres cabdals de la literatura catalana del segle XX i la contextualitza dins la literatura catalana de l'exili i de les postguerres catalana i europea. Incorpora comentaris que introdueixen trets de la literatura europea de la segona meitat del segle XX com ara la relació entre els grans fets històrics i la vida de les persones, i sap que la Rodoreda ha esdevingut una representant de la literatura feminista europea del segle XX.

COMPETÈNCIA 11

Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos

Explicació

Aquesta competència es relaciona estretament amb la competència 10 (la lectura de textos literaris i els coneixements necessaris per contextualitzar les obres en la història de la literatura i l'estètica) i se centra en la capacitat per produir opinió raonada sobre les obres literàries. Això comporta, d'una banda, relacionar també els textos amb els grans temes literaris (amb els seus tòpics i motius) i els corrents estètics dins de la literatura universal (classicisme, barroc, romanticisme...). I, d'una altra, reconèixer i valorar les característiques del gènere al qual pertanyen (poesia, narrativa, teatre) i els recursos literaris que els caracteritzen.

Aquesta competència potencia la capacitat d'elaborar un discurs crític argumentat (com en les competències 5 i 8: amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística) a partir de la lectura dels textos literaris i de l'ús de coneixements i habilitats per distingir els diferents gèneres i els recursos literaris dels textos, que ajuden a copsar el sentit de l'obra.

La gradació d'aquesta competència se centra en la destresa a l'hora de generar discurs crític al voltant de les obres literàries llegides. Per això, considera, d'una banda, la capacitat d'identificar, i relacionar la complexitat dels gèneres, la riquesa temàtica i les característiques estètiques i, d'una altra, la capacitat d'interpretar els diferents recursos literaris fins arribar a valorar-los.

Gradació

- 11.1.** Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, tòpics i temes principals, i interpretant suficientment recursos literaris.
- 11.2.** Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant alguns subgèneres, subtemes, tòpics, i trets estètics, i interpretant recursos literaris.
- 11.3.** Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant subgèneres, eixos temàtics i tòpics i trets estètics en relació amb altres obres, temes i motius, i interpretant i valorant recursos literaris.

Continguts clau

- El comentari de text literari, oral i escrit.
- Temes, motius i tòpics literaris.
- Corrents literaris i estètics.
- Els gèneres literaris i els subgèneres: característiques de la poesia, la narrativa, el teatre.
- Recursos estilístics: fonètics, morfosintàctics i semàntics.
- Altres llenguatges estètics relacionats amb la literatura: cançó, cinema...

Orientacions metodològiques

Per desenvolupar aquesta competència, la tècnica del comentari de text és especialment apropiada i es pot treballar en dues direccions: una primera centrada en intervencions orals dels alumnes (a través de debats, exposicions, comentaris en primeres impressions...), i una segona en què es pot desenvolupar la producció escrita mitjançant comentaris de text, monografies, etc. En els comentaris, caldria tractar, bé de manera completa o parcial, punts essencials com els contextos —històrics, biogràfics, literaris, etc.—, el resum i l'estructura textual (amb la identificació del gènere i, en el cas de la poesia, amb l'explicació de la seva versificació), la fixació del tema i dels temes, el comentari de la forma (en aquest punt caldria veure l'ús dels recursos segons l'univers temàtic i els propòsits de l'autor/a) per acabar argumentant una opinió crítica sobre l'obra.

Per realitzar bones produccions raonades, tant si es tracta de comentaris breus com de treballs i monografies, convé realitzar tasques que ajudin a observar la recurrència de temes i motius, la pervivència i actualització dels tòpics (*carpe diem*, *locus amoenus*...). També l'anàlisi estructural del text literari esdevé fonamental. Activitats sobre la mètrica poden servir per comprendre millor l'essència artística de la funció poètica, però també per exemplificar el funcionament de la llengua. Això mateix s'estén als recursos estilístics, que tenen també un paper principal: l'al·literació, l'anàfora, l'asíndeton, el polisíndeton, l'epítet, la comparació, l'antítesi, la paradoxa, la metàfora...

Com en la competència 10, els recursos didàctics transversals entre les diferents arts poden ajudar a comprendre recursos o temes concrets. Un exemple és la identificació de tòpics o recursos estilístics en la poètica o en la narrativa cinematogràfica que puguin servir per il·lustrar els mateixos trets en literatura mitjançant l'organització de debats o exposicions (producció oral) o redaccions i comentaris (producció escrita). Per exemple, podem treballar l'analepsi, o *flash back*, a partir de l'anàlisi del seu funcionament en un film i en una novel·la que s'estigui treballant. En qualsevol cas, convé orientar les activitats a partir d'una selecció de recursos i motius que es van sumant progressivament, ja que didàcticament resulta més útil.

Tots els contextos de producció han d'anar dirigits a consolidar el gust per la lectura a través del major coneixement dels aspectes que fan de la literatura un art.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació d'aquesta competència se centra en la capacitat de parlar i d'escriure raonadament sobre una obra literària en situació d'activitat com un debat col·lectiu, una exposició, el compliment d'una guia escrita de caràcter obert que contingui els elements essencials...

Alguns indicadors útils per avaluar poden ser els següents:

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Identifica els gèneres i en distingeix les grans classificacions principals: poesia, narrativa i teatre.	És capaç de distingir subgèneres bàsics: novel·la d'aventures, històrica, èpica, lírica, comèdia, tragèdia, etc.	Comprèn l'evolució dels gèneres i la seva transgressió (poema visual, novel·la subjectiva...) i identifica els subgèneres i modalitats: novel·la psicològica, tragicomèdia, elegia, etc.
Identifica els principals temes i tòpics: amor no correspost, <i>carpe diem</i> ...	Identifica subtemes i els tòpics: <i>ubi sunt</i> ...	Relaciona eixos temàtics i tòpics i motius amb altres obres, etc.
Interpreta recursos estilístics senzills: al·literació, epítet, comparació...	Identifica trets estètics característics: Classicisme, Barroc, Romanticisme, Realisme...	Relaciona els trets estètics amb altres obres.
(...)	Interpreta els recursos estilístics: paronomàsia, metàfora verbal, al·legoria...	Interpreta i valora críticament l'ús dels recursos estilístics: metàfora, ironia, símbol...
	(...)	(...)

Un exemple d'activitat d'avaluació, pot consistir a respondre diverses qüestions a partir de la lectura de l'obra *Romeu i Julieta*, de William Shakespeare.

Activitat

Llegeix l'escena de la separació dels amants al diàleg de comiat (Acte III, Escena V) i contesta les qüestions següents:

1. A quin gènere pertany l'obra i amb quin altre gènere es relaciona l'escena?
2. Quins ocells creuen haver sentit cantar Romeu i Julieta respectivament?
3. Per què té tanta importància el fet d'haver cantat l'un o l'altre?
4. Tenen un valor metafòric?
5. Per què canvien els personatges d'opinió?
6. Amb quin gènere de la tradició poètica es relaciona aquesta escena?
7. Valora la utilització de recursos estilístics.

En el nivell 1, identifica bé el gènere teatral, destacant marques definitòries com el diàleg o l'acotació inicial de l'escena. Identifica el tema principal: la separació dels amants, i reconeix els ocells que protagonitzen el seu diàleg: l'aloia (Julieta); el rossinyol (Romeu). Capta el principal recurs de l'escena: la metàfora dels ocells com anunciadors del dia i la nit, respectivament, i, per tant, identifica els ocells com indicadors de l'hora del comiat. Des d'aquesta perspectiva, comprèn el canvi d'opinió en relació amb el perill que corren els amants en cas de no separar-se.

En el nivell 2, a més, hauria de situar l'escena dins el drama i dins el teatre culte de la tragèdia, i sabria veure la relació amb la poesia. Identifica el tema principal de la separació dels amants i, en el reconeixement de la metàfora, sap veure que el seu sosteniment implica una al·legoria a través de la qual es tracta el tema universal de l'amor impossible. A més, pot argumentar ampliant els comentaris amb aspectes que indiquen un bon assoliment de la competència 10, tal com la identificació del vitalisme i la reivindicació de l'amor en el marc humanista del Renaixement.

En el nivell 3, relaciona el gènere teatral amb el gènere poètic trobadoresc de la cançó d'alba (treballat a classe durant el curs), de manera que argumenta valorant el joc estructural que Shakespeare proposa. Per tant, sap unir metàfora, al·legoria i gènere trobadoresc per expressar el tema amorós del comiat dels amants amb la vinguda de l'alba. Comprèn el caràcter simbòlic de l'escena. Precisa el significat de cada ocell en l'ordre temporal. D'aquesta manera, pot fer valoracions sobre l'escriptura de Shakespeare, com apreciar la importància que, per a la tensió dramàtica del text, té el fet que hagi cantat l'alosa o el rossinyol.

COMPETÈNCIA 12

Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments

Explicació

Aquesta competència es relaciona amb les competències de la dimensió d'expressió escrita (4, 5 i 6), i implica haver adquirit habilitats per saber reescriure, fer versions i crear de manera autònoma textos literaris amb recursos estilístics adequats per expressar realitats, ficcions i sentiments, propis o aliens.

En efecte, l'escriptor/a competent pot trobar en la literatura l'expressió de sentiments i realitats viscudes, i també la creació de mons ficticis. Alhora, la literatura és un mirall que permet al lector/a veure-hi reflectides experiències vitals i estètiques, properes o llunyanes, que poden ser motivadores per escriure.

La lectura de textos literaris diversos (competència 10) i el coneixement i la interpretació dels gèneres i els recursos literaris (competència 11) pot incentivar la creació d'escrits amb voluntat literària a partir de tècniques de simulació, versionat o elaboració, tenint en compte els models literaris dels escriptors/es que han estat objecte de lectura i anàlisi.

La gradació contempla habilitats adquirides que permeten escriure textos de caràcter literari en una escala que va, des de l'alternança de la reescriptura i les versions, a la plena autonomia en l'escriptura, tot passant per estadis intermedis en què s'alterna autonomia i versions. Els models sempre hi són presents, encara que en el tercer nivell són ja implícits. La destresa a l'hora d'aplicar els recursos estilístics en general complementa la gradació.

Gradació

- 12.1.** Reescriure textos literaris i escriure versions literàries, a partir de models, fent ús de recursos estilístics bàsics.
- 12.2.** Escriure textos i versions literàries, a partir de models, fent ús de recursos estilístics més complexos.
- 12.3.** Escriure textos literaris de manera autònoma, amb models explícits o implícits, fent ple ús d'una àmplia gamma de recursos estilístics.

Continguts clau

- El text literari: l'emissor i el receptor.
- Gèneres literaris: poesia, narrativa i teatre.
- L'expressió de realitats i ficcions. Narrativa, teatre.
- L'expressió de sentiments. Poesia.
- Recursos estilístics a partir de models literaris.
- Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció lingüística.

Orientacions metodològiques

La didàctica d'aquesta competència s'ha d'orientar cap a la creativitat i el gaudi estètic, en tant que formen part intrínseca de la literatura, i aprofitar els valors humanístics implícits i la motivació afegida que pot suposar per als alumnes. El treball d'aquesta competència ha de mostrar que tothom pot crear en un moment o un altre i que no es tracta tant de "ser escriptor/a", com d'experimentar l'experiència de l'escriptura creativa. La pràctica dels gèneres proporciona activitats diverses per aplicar les habilitats adquirides directament en les competències 10 i 11 de la dimensió literària, i indirectament en la 4, 5 i 6 de la dimensió d'expressió escrita.

La lectura d'obres literàries, i especialment d'autors/ores clàssics, hauria de ser la font de models d'excel·lència.

La poesia —i per extensió la cançó— abraça una part important dels interessos de la major part d'alumnes. El fet que la major part de centres organitzen certàmens al voltant de Sant Jordi resulta un bon motiu per fer aflorar sentiments i emocions a través de l'escriptura poètica.

La narrativa ens proporciona recursos clau, com la descripció, la narració o el diàleg. Construir un personatge resulta una activitat enriquidora, ja que pot combinar la descripció física i de caràcter, i on es poden tractar també les seves circumstàncies: on viu, a què es dedica... L'ordre narrat dels fets pot treballar-se en un entorn digital, fent avançant la trama d'un conte a partir de l'afegit d'unes línies determinades per part de cada alumne/a. En aquest sentit, les xarxes socials, com Facebook, fan de contenidors de nombroses produccions escrites, normalment amb suport d'imatges i audiovisuals, i esdevé així un recurs proper als entorns actuals que motiven l'escriptura i la seva comunicació.

Tot i la dificultat de crear dramatúrgia, es pot experimentar, per exemple, el diàleg a partir del supòsit que serà representat, posem per cas, en forma d'esquetx. La reflexió sobre les relacions humanes s'objectiva de manera molt clara i pot ajudar a tasques globals de centre, com els plans d'acció tutorial i les mediacions.

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació ha de tenir present no tan sols la qualitat estètica del text literari produït, sinó sobretot l'aplicació dels recursos literaris a través dels quals l'alumnat ha comprès la naturalesa estètica d'un text artístic. Convé realitzar activitats vinculades a diferents tipus d'escriptura, com ara practicar la descripció, la narració, el diàleg, el vers...

Per comprovar-ho, podem establir alguns indicadors que ens ajudaran a avaluar la producció escrita.

Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Sap reescriure textos literaris. Escriu a partir de models. Expressa la realitat i la ficció utilitzant alguns recursos estilístics. (...)	Sap escriure textos i versions de caràcter literari. Escriu a partir de models amb capacitat de creació pròpia. Utilitza recursos estilístics adequats a les intencions de l'escriptura. (...)	Sap escriure tota mena de textos literaris: reescrits, versionats o inventats. Pot escriure sense models explícits i amb plena autonomia. Utilitza una àmplia gamma de recursos estilístics mostrant un domini expressiu. (...)

Com a exemple d'activitat es proposa escriure la descripció d'un animal que l'alumne/a s'estimi o li agradi. El model a seguir, pel que fa a extensió i estructura, podria ser la descripció de *Platero al començament de Platero y yo*, de Juan Ramón Jiménez. L'alumne/a s'hauria de fixar en els adjectius, la sintaxi i els recursos emprats per l'autor, com les comparacions, etc., i acte seguit, elaboraria el seu propi text.

En el nivell 1, l'alumne/a no s'allunya gaire del model ofert. Escriu versionant fonamentalment el text de Juan Ramon Jiménez, ja que segueix el seu esquema i força l'expressió literària emulant els recursos de l'escriptor. Com a orientació general, valorem, en aquest cas, l'assoliment dels recursos literaris per sobre de l'originalitat. Les frases han de ser clares i completes; ha de distingir la descripció física de la psicològica i utilitzar adjectius i comparacions.

En el nivell 2, pot alternar el caràcter de versionat amb el d'escriptura autònoma, ja que assumeix el model però no sempre el mimetitzava. A més, completa la descripció amb el vincle que l'uneix amb l'animal, tot entrant en l'expressió emocional. Gosa combinar frases de llargària diversa; utilitza un major nombre d'adjectius, sinònims i verbs que indiquen estats i accions diferents. Pot passar de la comparació a la metàfora. En aquest sentit, tria conscientment els recursos que li van bé per al seu propòsit expressiu.

En el nivell 3, el model de Juan Ramon Jiménez és implícit i la seva autonomia el porta a mostrar un text ric en adjectius i recursos més complexos per explicar, a través de frases de complexitat diversa, el físic, la manera de ser i comportar-se de l'animal, juntament amb l'expressió de les relacions emocionals que el vinculen. Les figures de pensament (sinestèsia, antítesi, metàfora...) poden donar peu, a més, a sentits irònics i/o simbòlics més amplis.

Dimensió actitudinal

A més de les dotze competències anteriors, hem de comptar també amb les competències de tipus més estrictament actitudinal vinculades amb les principals dimensions del currículum i les competències descrites en aquest document. Concretament, es proposen les tres següents:

Actitud 1. Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres.

Actitud 2. Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta.

Actitud 3. Manifestar una actitud de respecte i valoració positiva de la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu.

Una actitud és una predisposició mental a comportar-se d'una manera consistent i persistent davant de determinades situacions. S'hi solen destacar uns components cognitius (idees, pensaments i creences), uns d'afectius (sentiments i emocions) al mateix temps que també uns altres de tipus conatiu o comportamental (accions repetides o hàbits).

No es presenta una gradació perquè les actituds es manifesten d'una manera contínua. Tampoc no s'hi inclouen continguts clau. En canvi, sí que es presenten orientacions metodològiques i per a l'avaluació.

L'actitud 1 afecta les competències de lectura i escriptura, tant de textos de la vida quotidiana com d'altres tipus de textos més tècnics, administratius, acadèmics o fins i tot literaris.

L'actitud 2 es relaciona amb les competències de comunicació oral, especialment en les situacions d'interacció en què sigui important la participació voluntària.

Finalment, l'actitud 3 ha de ser present en tot el conjunt d'activitats, tant orals com escrites, acadèmiques i quotidianes de totes les matèries i àmbits (vegeu annex 4).

ACTITUD 1

Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres

L'actitud envers la lectura és la disposició per llegir de manera plaent —que porta a la pràctica lliure i voluntària—, per omplir la curiositat i el desig de saber, així com per obtenir satisfacció personal. Si no es llegeix per plaer, encara menys es farà per obligació. Està demostrat que la pràctica de la lectura voluntària és una de les causes principals de l'èxit escolar, ja que és imprescindible en tots els aprenentatges.

La pràctica constant de la lectura ha d'anar unida a la de l'escriptura, tot valorant-ne la dimensió comunicativa i de suport i estructuració del pensament: escriure bé equival a pensar bé. El bon lector/a ho té millor per esdevenir un bon escriptor/a.

A l'educació secundària cal mantenir i intensificar la pràctica plaent de la lectura i l'escriptura que s'havia iniciat a la primària. L'augment de tasques acadèmiques podria ara obstaculitzar la pràctica lliure i voluntària d'aquestes activitats per plaer. Els canvis de l'adolescència també influeixen en els gustos i pràctiques lectores. Al costat d'això, es constata que els bons lectors són millors estudiants, escolten més les explicacions, es concentren més, tenen més capacitat de memoritzar, comprenen millor i assimilen els conceptes nous. També els bons lectors escriuen més, millor i ho fan amb gust.

Orientacions metodològiques

Els adults, la família i el professorat, han de donar exemple demostrant que els agrada llegir i escriure. A la família i a l'escola hi ha d'haver llibres, s'ha de parlar dels llibres, amb entusiasme contagiós. S'ha de veure els adults llegint i escrivint davant dels alumnes de manera habitual. Cal llegir-los fragments interessants i amb bona dicció, exterioritzant la sensació de gust.

Un altre factor clau és la presència de llibres variats i selectes, tant a l'aula com a la biblioteca del centre. Per fer la tria, cal conèixer molt bé els interessos dels alumnes. No han de faltar tampoc còmics, diaris i revistes juvenils, ni llibres científics, d'aventures, viatges, o antologies de poesia.

Les activitats més recomanables suposen dedicar un temps fix a la lectura i l'escriptura. Les activitats lliures de biblioteca poden tenir reservat un lloc a l'horari setmanal. Els alumnes mateixos poden participar en l'organització i el funcionament de la biblioteca i es poden ocupar d'algunes tasques. Es poden fer exposicions i intercanvis de llibres.

Les sessions de llibre fòrum consisteixen a parlar dels llibres que cada un està llegint. Compartir-hi l'entusiasme que desperten els comentaris dels companys/es és una bona opció. També se sol convidar l'autor/a d'algun llibre que tots hagin llegit perquè parli de la seva obra i respongui les preguntes dels lectors/es.

Es poden fer lectures dramatitzades amb veu alta, en què els diferents lectors representen els personatges. També, en general, activitats entorn del món del cinema i l'audiovisual poden contribuir pedagògicament a establir actituds positives a l'hora de llegir i escriure.

Mantenint les lectures obligatòries o recomanades que es proposin a cada centre, cal augmentar les possibilitats de triar lliurement altres obres en totes les assignatures. És d'especial interès el paper de la literatura, però no ha de ser exclusiu perquè la lectura és un procediment transversal.

És convenient lligar la lectura amb l'escriptura. Sense obligar a fer un treball escrit cada vegada que s'acaba un llibre, es pot disposar d'un quadern on es vagin anotant els punts que més han agradat de cada obra llegida durant tota la secundària i conservar, tot ampliant-la, la llista de llibres preferits.

Les activitats de redacció s'han de relacionar amb l'actualitat, amb els interessos propis de l'edat i amb temes de gran impacte. Convé proposar escriure sobre temes de ficció, narracions o descripcions. També s'ha d'utilitzar en totes les matèries per tal de fixar ordenadament el coneixement. I s'ha d'utilitzar àmpliament l'escriptura per comunicar-se en tots els gèneres i amb tots els formats i suports.

Orientacions per a l'avaluació

El gust i la pràctica de la lectura es pot avaluar mitjançant l'observació, l'anàlisi dels quaderns que recullen les lectures i les notes o fitxes sobre les lectures que han fet els mateixos alumnes. També es poden aplicar escales o inventaris d'actituds per a la lectura. De manera semblant, es pot observar el gust, la implicació afectiva amb l'escriptura i, per tant, la pràctica voluntària sovintejada.

Com a indicadors es poden destacar: la freqüència amb què llegeixen o escriuen sense veure-s'hi obligats per les tasques acadèmiques, l'autoeficàcia i la percepció de l'alumnat sobre la importància de la lectura i de l'escriptura.

S'anotarà amb quina freqüència llegeixen o escriuen lliurement a la biblioteca o a l'aula. En relació amb la quantitat i la freqüència del temps que hi dediquen a casa només es pot saber si els ho preguntem. El factor d'autoeficàcia es pot comprovar fent que manifesti el nivell que cada alumne/a creu que té en capacitat lectora o redactora, és a dir, la facilitat o dificultat que un mateix pensa que té en aquestes competències. Com més segur se senti en aquestes activitats, més les valorarà i més les practicarà.

Un altre factor que influeix en l'actitud i en els hàbits és la percepció de la utilitat que pot tenir la pràctica de la lectura i l'escriptura a la pròpia vida quotidiana i/o professional futura. En aquest cas de la utilitat, es demanarà que posin exemples concrets de com poden ser d'importants en la seva vida aquestes pràctiques. L'alumnat explicarà així situacions en què sigui important llegir o escriure. Com més i millor ho expliqui, podem pensar que té una millor actitud.

Fer justificar les respostes i reflexionar sobre els propis hàbits i les seves motivacions pot contribuir a millorar l'actitud. El professorat ha de conèixer aquesta informació per ajudar els seus alumnes.

Altres indicadors de l'actitud envers la lectura poden ser:

- El fet de disposar de llibres a casa.
- El nombre de llibres que demanen a la biblioteca i la periodicitat amb què els demanen.
- L'assistència regular i voluntària a biblioteques públiques.
- La pertinença a clubs de lectura.
- L'autonomia lectora.
- La recomanació als companys/es dels llibres que els han agradat més.
- La variació d'interessos lectors, variant els gèneres i tipus de lectures.
- La valoració crítica dels textos llegits, demostrant la formació d'un gust personal.
- Webs, blocs, grups d'internautes sobre lectura.

(...)

I, envers l'escriptura, també es poden contemplar els indicadors següents, entre d'altres:

- L'acceptació de l'error com a part del procés d'aprenentatge, tot manifestant una actitud de voluntat de superació: buscant i refent els possibles errors ortogràfics, de lèxic o morfosintàctics.
- L'interès per la revisió, correcció i millora dels treballs i textos escrits: incloent-hi il·lustracions, elements icònics i tipogràfics que millorin la presentació i consultes digitals quan calgui.

- L'interès per utilitzar procediments per enriquir el text mitjançant elements d'estil (ús d'anàfores i eliminació de repeticions), precisió i varietat lèxica i l'aplicació de fórmules genuïnes, tant de lèxic com de locucions, frases fetes i refranys.
- La valoració de la forma i del contingut dels textos escrits, mostrant cada vegada un estil més personal.

(...)

ACTITUD 2

Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta

L'actitud davant de les interaccions orals depèn de característiques personals com la sociabilitat o la timidesa, però també de la pràctica que s'hagi desenvolupat a l'aula i del clima que s'hi hagi generat. Qui participa més, implicant-s'hi, en les activitats de diàleg i debat pot defensar millor els seus drets i la seva opinió, públicament i de manera argumentada. Qui intervé de manera activa i crítica en les interaccions, pot manifestar una conducta assertiva: serà capaç de respectar les opinions dels altres sense renunciar a les seves pròpies.

L'actitud dialogant i d'escolta és oberta i participativa, intervé sense monopolitzar la conversa. Bona part de l'art de conversar consisteix més que a parlar molt o bé, a saber escoltar l'interlocutor. I saber escoltar és veure el món com si l'altre tingués raó, perquè moltes vegades en té. Molts conflictes i problemes es poden resoldre dialogant.

Orientacions metodològiques

Les converses i debats han de tenir un lloc a l'aula i han de fer-se sobre temes que puguin desvetllar l'interès i la participació espontània. Alguns temes poden ser extrets de les lectures, de l'actualitat, dels mitjans de comunicació (cinema, ràdio, televisió, premsa...). A més de música i esports, s'ha de parlar de ciència, cultura, art, salut, lleure...

Es poden fer simulacions, dramatitzacions senzilles i jocs de rol, així com també es poden utilitzar les tècniques de dinàmica de grups que ofereixen la possibilitat d'intervenir des de diferents punts de vista. Es pot proposar fer intervencions tot presentant en públic tot tipus de temes o, fins i tot, narracions de contes i llegendes davant d'un auditori.

Convé partir de les produccions reals dels alumnes i fer que ells mateixos desenvolupin rols de lideratge. Sense eludir els possibles conflictes quan es produeixin, és millor evitar polèmiques fortes. Un sentit de l'humor positiu ha de ser present en aquestes activitats perquè contribueix a crear el clima adequat i facilita l'intercanvi i la tolerància, però no s'ha de permetre l'ofensa, la burla ni la manifestació de prejudicis. Tot-hom s'ha de sentir integrat, sobretot en el col·loqui final.

L'ús d'enregistraments audiovisuals és molt valuós tant per motivar la participació, millorar les tècniques, com per avaluar el resultat obtingut.

Orientacions per a l'avaluació

S'ha d'observar la forma de participació en diàlegs i debats col·lectius: si l'alumne/a participa o s'inhibeix, si escolta i opina amb respecte o interromp l'interlocutor, si es nota que ho passa bé participant o bé si ho fa per obligació i li costa d'intervenir. Alguns alumnes assumeixen responsabilitats en els debats, mantenen el tema i són col·laboratius: és important saber-ho. Hem de veure si, en situació d'interacció oral, estan relaxats o en tensió, si s'acompanya l'expressió oral amb gestos i expressions del rostre adequats.

Per copsar la seva actitud en aquesta tasca convé veure si la participació és distesa, cordial, interessada; o bé si és distant, indiferent o avorrida. La millor manera de poder comprovar aquesta participació és observant-ho directament. Encara millor si es pot disposar d'enregistraments d'aquestes activitats, perquè llavors es pot tornar a comprovar i el professorat pot atendre més els detalls que podrien passar desapercebuts en l'observació directa. Naturalment, no s'ha d'estar enregistrant sempre, però es poden aprofitar els moments en què es facin activitats amb l'ús de les càmeres.

Si es pot disposar d'enregistraments des de l'inici fins al final del curs s'observarà el progrés. En qualsevol cas, amb enregistrament o sense, aquest progrés és un indicador que caldrà tenir en compte per intervenir en els casos necessaris per defecte o desviació de la participació.

En un nivell superior, es pot valorar la capacitat d'argumentació demostrada, la capacitat de distingir la càrrega ideològica dels missatges, de mantenir-se en la seva opinió malgrat la pressió social i d'utilitzar la crítica de manera positiva no ofensiva. Si s'elaboren pautes d'observació, aquests punts hi haurien de ser presents. Tant com una actitud, participar ha de ser també un hàbit que es faci palès a la conducta de cada estudiant.

Altres indicadors de l'actitud envers la interacció oral poden ser:

- La disposició corporal —respecte postural, contacte visual...— que demostra interès per participar i escoltar de manera activa.
- La manifestació de cooperació en situacions d'interacció col·lectiva.
- El gust per intervenir en debats de temes acadèmics pautats, científics o d'actualitat, sense voler acaparar l'ús del torn de paraula.
- La participació voluntària i proactiva en debats sobre temes de la vida de l'aula.
- El respecte crític davant les diferències d'opinió manifestades pels altres en les situacions de treball cooperatiu.
- La defensa democràtica i argumentada de l'opinió personal sense acabar amb un atac a les persones.
- La demostració d'una conducta assertiva de manteniment de les pròpies conviccions en la interacció amb altres parlants.
- L'acompanyament de les presentacions orals amb elements audiovisuals que les fan més eficaces i estètiques.
- La utilització conscient de tècniques del llenguatge corporal per millorar les intervencions orals en públic.
- La manifestació mesurada del sentit de l'humor en les intervencions orals públiques i privades.
- La valoració positiva del mateix acte d'interacció com a eina per prendre consciència de les idees, dels coneixements i dels sentiments propis i aliens i per a la regulació de la conducta.

(...)

ACTITUD 3

Manifestar una actitud de respecte i valoració positiva de la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu

La competència plurilingüe i intercultural s'adquireix quan es desenvolupa la capacitat d'usar el coneixement i l'experiència lingüística per aconseguir una comunicació eficaç amb un interlocutor determinat i se saben valorar les implicacions culturals i lingüístiques que aporten els parlants d'altres llengües.

Una actitud positiva envers la diversitat lingüística implica conèixer i respectar les varietats socials i geogràfiques de les llengües catalana i castellana, així com saber els factors històrics que n'han determinat l'evolució. També comporta valorar positivament la diversitat lingüística de l'estat espanyol i conèixer la legislació que en regula l'ús, especialment la normativa lingüística vigent a Catalunya.

Suposa, a més, ser conscient de la pertinença a una comunitat lingüística, social i cultural, i entendre que les llengües són elements que defineixen la identitat personal i col·lectiva. Alhora també suposa mantenir una actitud positiva d'interès i confiança davant de la diversitat de llengües i cultures de l'entorn proper i d'arreu.

Forma part d'aquesta actitud valorar la dimensió social de la llengua i fer-ne un ús adequat en les relacions humanes (convencions lingüístiques, normes de cortesia, expressions idiomàtiques, peculiaritats lingüístiques i culturals dels pobles, habilitats plurilingües i interculturals...).

Orientacions metodològiques

Les activitats per treballar la competència plurilingüe han de plantejar-se des d'una doble perspectiva, ja que han d'incidir en l'adquisició de coneixement i, al mateix temps, han de contribuir a forjar una actitud de respecte envers les llengües de l'entorn més pròxim i d'arreu, començant per la classe, l'escola, el poble o el barri.

Aquestes activitats es poden treballar de manera diversa. Per exemple, a partir de textos orals i escrits en varietats dialectals diferenciades, o bé mostrant textos en llengües diferents per tal de reconèixer la diversitat lingüística del nostre entorn. S'ha de procurar que aquests textos incorporin elements culturals, tant implícits com explícits, que facilitin l'adquisició d'aquesta actitud. També s'ha de potenciar la lectura de textos que fomentin l'interès i la reflexió sociolingüística: llengua i identitat, l'ús social de les llengües, llengües minoritzades...

Convé, entre altres recursos, oferir materials (fotografies, enregistraments sonors i visuals, textos...) que mostrin fets i tradicions històriques i populars dels diversos orígens de l'alumnat. Les activitats proposades han de potenciar un ús no discriminatori i respectuós amb les diferències i una actitud crítica davant dels missatges que suposin qualsevol tipus de discriminació.

La progressiva complexitat dels materials triats ha de permetre també un treball amb nivells diferents de comprensió i a partir d'interessos temàtics diferenciats que es poden trobar en la literatura, el cinema, la història... La varietat temàtica ha d'estimular les interaccions orals i escrites que afavoreixen una actitud crítica i raonada com rebutjar estereotips i prejudicis lingüístics o culturals.

Paral·lelament, la reflexió individual o col·lectiva, les tutories temàtiques específiques, les xerrades continuades entre adults i adolescents i l'oferiment de models de conductes socials fomentaran en l'adolescent la valoració de la pròpia identitat i el respecte per les altres identitats.

La diversificació de fórmules organitzatives a l'aula ha d'afavorir la reflexió. El respecte cap a la diversitat lingüística es potencia a través de debats, lectures, conferències o visites culturals, treballs en parelles o grups, consultes a biblioteques convencionals o digitals, treballs d'observació de l'entorn, entrevistes a persones properes, la comparació i la identificació de les semblances i diferències culturals...

Orientacions per a l'avaluació

L'avaluació s'ha de basar en l'observació del comportament i l'actitud de l'alumnat, ja sigui individualment o en grup.

Per fer aquest seguiment, s'han de contemplar espais d'observació i maneres de dur-la a terme. Observar l'alumnat en les activitats d'aula, en els temps d'esbarjo (patis, activitats extraescolars, sortides culturals), en les seves relacions socials... ens aportarà informació precisa sobre com actuen els adolescents en l'entorn en què es mouen.

El docent pot construir un protocol adaptat a la zona geogràfica i al context, a partir de l'observació d'aspectes com:

- La seva predisposició a utilitzar la llengua catalana.
- La manifestació d'autoestima en relació amb la llengua pròpia.
- El respecte a la diversitat lingüística i cultural.
- L'interès per conèixer la llengua i la cultura dels companys i companyes.
- L'ús d'un llenguatge no discriminatori envers les diferències lingüístiques, culturals o de gènere.
- L'actitud crítica davant de missatges discriminatoris o que reflecteixin estereotips i prejudicis racistes o sexistes.
- La valoració positiva de la diversitat lingüística com a riquesa cultural, que és patrimoni de tots.
- La valoració positiva del coneixement de diverses llengües i cultures per a la comunicació internacional, per a la promoció de la pau i la comprensió mútua entre els pobles i les persones.
- La sensibilitat davant de les llengües minoritàries i d'aquelles que es troben en procés d'extinció.

(...)

Annex 1

Continguts clau de les competències relacionats amb les dimensions del currículum

Dimensió comunicativa		
Comprensió lectora	Expressió escrita	Comunicació oral
<p>1. Tipus de comprensió: literal, interpretativa i valorativa.</p> <p>2. La comprensió global del text: idees principals i idees secundàries.</p> <p>3. Estratègies de comprensió: subratllat, esquema, resum...</p> <p>4. Textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics.</p> <p>5. Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.</p> <p>6. L'estructura textual.</p> <p>7. Lèxic: vocabulari específic, sinonímia, antonímia.</p> <p>8. Morfosintaxi textual: concordança, connectors, substituïts, signes de puntuació.</p> <p>9. Formats: continus, discontinus, mixtos i múltiples.</p> <p>10. Cerca d'informació: localització, selecció.</p> <p>11. Gestió de la informació: organització, síntesi i valoració.</p> <p>12. Fonts d'informació en paper i en suport digital i audiovisual.</p>	<p>13. Planificació i generació d'idees. Pluja d'idees.</p> <p>14. Selecció i jerarquització d'idees. Idees principals, idees secundàries.</p> <p>15. Esquemes, guions i mapes conceptuals o d'idees.</p> <p>16. Organització del discurs segons el tipus de text i la situació comunicativa.</p> <p>17. Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.</p> <p>18. L'adequació: el registre.</p> <p>19. La coherència: l'organització del text.</p> <p>20. La cohesió: substituïts i connectors, signes de puntuació.</p> <p>21. Correcció lingüística: lèxic, estructures morfosintàctiques i ortografia.</p> <p>22. Presentació del text: cal·ligrafia, tipografia, marges, títols, portada i elements icònics.</p>	<p>23. Comprensió oral: literal, interpretativa i valorativa.</p> <p>24. Processos de la comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció.</p> <p>25. Textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics.</p> <p>26. Elements prosòdics: ritme, velocitat, pauses, entonació.</p> <p>27. Elements no verbals: mirada, gestos, moviments.</p> <p>28. Textos orals formals i no formals.</p> <p>29. Adequació, coherència i cohesió.</p> <p>30. Correcció lèxica, morfosintàctica i fonètica.</p> <p>31. Emissor i receptor: parlar i escoltar. Participació activa i crítica.</p> <p>32. Funcions del llenguatge: emotiva, conativa i fàtica.</p> <p>33. Estratègies d'interacció oral.</p> <p>34. Tipus de missatge oral segons la situació comunicativa i el canal.</p> <p>35. Varietats lingüístiques socials i geogràfiques (vegeu dimensió plurilingüe i intercultural).</p>

Dimensió literària
Literatura
<p>36. Períodes literaris i estètics més significatius de la literatura: període grecoclàssic, Edat Mitjana, Renaixement, Barroc, Classicisme, Il·lustració, Romanticisme...</p> <p>37. Context històric i social.</p> <p>38. Autors/ores i obres més significatius de les literatures catalana, castellana i universal.</p> <p>39. El comentari de text literari, oral i escrit.</p> <p>40. Temes, motius i tòpics literaris.</p> <p>41. Corrents literaris i estètics.</p> <p>42. Els gèneres literaris i els subgèneres.</p> <p>43. Recursos estilístics: fonètics, morfosintàctics i semàntics.</p> <p>44. Altres llenguatges estètics relacionats amb la literatura: cançó, cinema...</p> <p>45. El text literari: l'emissor i el receptor.</p> <p>46. L'expressió de realitats i ficcions. Narrativa, teatre.</p> <p>47. L'expressió de sentiments. Poesia.</p> <p>48. Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció lingüística.</p>

Annex 2

Continguts clau de les competències

Continguts clau	Competències											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. Tipus de comprensió: literal, interpretativa i valorativa.												
2. La comprensió global del text: idees principals i idees secundàries.												
3. Estratègies de comprensió: subratllat, esquema, resum...												
4. Textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics.												
5. Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.												
6. L'estructura textual.												
7. Lèxic: vocabulari específic, sinonímia, antonímia.												
8. Morfosintaxi textual: concordança, connectors, substituïts, signes de puntuació.												
9. Formats: continus, discontinus, mixtos i múltiples.												
10. Cerca d'informació: localització, selecció.												
11. Gestió de la informació: organització, síntesi i valoració.												
12. Fonts d'informació en paper i en suport digital i audiovisual.												
13. Planificació i generació d'idees. Pluja d'idees.												
14. Selecció i jerarquització d'idees. Idees principals, idees secundàries.												
15. Esquemes, guions i mapes conceptuals o d'idees.												
16. Organització del discurs segons el tipus de text i la situació comunicativa.												
17. Tipus de text: narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu, retòric i conversacional.												
18. L'adequació: el registre.												

Continguts clau	Competències											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
19. La coherència: l'organització del text.					■	■						
20. La cohesió: substituïts i connectors, signes de puntuació.					■	■						
21. Correcció lingüística: lèxic, estructures morfosintàctiques i ortografia.					■	■						
22. Presentació del text: cal·ligrafia, tipografia, marges, títols, portada i elements icònics.						■						
23. Comprensió oral: literal, interpretativa i valorativa.							■					
24. Processos de la comprensió oral: reconeixement, selecció, interpretació, anticipació, inferència, retenció.							■					
25. Textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics.							■					
26. Elements prosòdics: ritme, velocitat, pauses, entonació.							■	■	■			
27. Elements no verbals: mirada, gestos, moviments.							■	■	■			
28. Textos orals formals i no formals.								■				
29. Adequació, coherència i cohesió.								■				
30. Correcció lèxica, morfosintàctica i fonètica.								■				
31. Emissor i receptor: parlar i escoltar. Participació activa i crítica.									■			
32. Funcions del llenguatge: emotiva, conativa i fàtica.									■			
33. Estratègies d'interacció oral.									■			
34. Tipus de missatge oral segons la situació comunicativa i el canal.									■			
35. Varietats lingüístiques socials i geogràfiques.							■	■				
36. Períodes literaris i estètics més significatius de la literatura: període grecoclassic, Edat Mitjana, Renaixement, Barroc, Classicisme, Il·lustració, Romanticisme...										■		
37. Context històric i social.										■		
38. Autors/ores i obres més significatius de les literatures catalana, castellana i universal.										■		
39. El comentari de text literari, oral i escrit.											■	
40. Temes, motius i tòpics literaris.											■	
41. Corrents literaris i estètics.											■	
42. Els gèneres literaris i els subgèneres.											■	

Continguts clau	Competències											
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
43. Recursos estilístics: fonètics, morfosintàctics i semàntics.												
44. Altres llenguatges estètics relacionats amb la literatura: cançó, cinema...												
45. El text literari: l'emissor i el receptor.												
46. L'expressió de realitats i ficcions. Narrativa, teatre.												
47. L'expressió de sentiments. Poesia.												
48. Propietats textuais: coherència, cohesió, adequació i correcció lingüística.												

Annex 3

Competències i nivells de gradació

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Comprensió lectora	1. Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.	1.1. Obtenir informació literal i interpretar el propòsit principal dels textos escrits.	1.2. Interpretar informació explícita i implícita, i valorar el propòsit dels textos escrits.	1.3. Valorar de manera raonada i crítica els continguts i el propòsit dels textos escrits tot posant en funcionament coneixements externs del text i previs.
	2. Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l.	2.1. Reconèixer els tipus de text i format, i interpretar els trets lèxics i morfosintàctics senzills.	2.2. Reconèixer l'estructura del text i interpretar el significat dels mots segons el context i els trets morfosintàctics.	2.3. Reconèixer les estructures textuais complexes i interpretar el significat de paraules noves fent servir el context i els trets morfosintàctics complexos.
	3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement.	3.1. Localitzar, seleccionar i organitzar la informació de fonts de caràcter general (diccionaris, enciclopèdies, cercadors, webs...).	3.2. Organitzar i valorar la informació de fonts diversificades (bibliografia especialitzada, cerca selectiva d'Internet, etc.).	3.3. Sintetitzar la informació de tot tipus de fonts i valorar-la amb sentit crític.

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Expressió escrita	4. Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor/a, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització.	4.1. Planificar l'escrit amb generació d'idees bàsiques i organització senzilla, tenint en compte la intenció i el receptor/a.	4.2. Planificar l'escrit amb generació d'idees, selecció de les més rellevants i organització clara d'acord amb la situació comunicativa.	4.3. Planificar l'escrit amb generació d'idees, selecció de les més adients a l'objectiu i el context, amb organització de les idees i conscienciació de tot el procés.
	5. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.	5.1. Escriure textos suficientment organitzats i enllaçats, amb un registre adequat, construccions morfosintàctiques simples i lèxic i ortografia bàsics.	5.2. Escriure textos ben organitzats i enllaçats, amb un registre i lèxic adequats, i amb morfosintaxi i ortografia correctes.	5.3. Escriure textos molt ben organitzats i enllaçats, en registre adequat i amb plena correcció lèxica, morfosintàctica o ortogràfica.
	6. Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal.	6.1. Revisar, corregir i reescriure aspectes formals i conceptuals bàsics del text, i presentar-lo amb claredat.	6.2. Revisar, corregir i reescriure significativament aspectes formals i conceptuals del text, i presentar-lo amb claredat i amb elements estètics.	6.3. Revisar, corregir i reescriure en profunditat aspectes formals i conceptuals del text, i presentar-lo amb claredat i amb elements estètics.

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Comunicació oral	7. Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals.	7.1. Obtenir informació literal i interpretar el propòsit principal dels textos orals	7.2. Interpretar informació explícita i implícita, i valorar el propòsit dels textos orals.	7.3. Valorar de manera crítica i raonada els continguts i el propòsit dels textos orals.
	8. Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents.	8.1. Produir textos orals organitzats i enllaçats, amb registre, lèxic, morfosintaxi o prosòdia suficientment acceptables.	8.2. Produir textos orals ben organitzats i enllaçats, amb registre, lèxic, morfosintaxi, prosòdia i elements no verbals correctes.	8.3. Produir textos orals molt ben organitzats i enllaçats, amb registre adequat, amb correcció lèxica, morfosintàctica i prosòdica, i amb bon ús dels elements no verbals.
	9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs.	9.1. Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa.	9.2. Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, i cooperar amb l'interlocutor/a per tal de facilitar el diàleg.	9.3. Iniciar, mantenir i acabar el discurs; saber escoltar i respectar el torn de paraula i les convencions establertes d'acord amb la situació comunicativa, cooperar amb l'interlocutor/a per tal de facilitar el diàleg, i oferir i demanar aclariments.

	Competències	Nivell 1	Nivell 2	Nivell 3
Literatura	10. Llegir obres i conèixer els autors/ores i els períodes més significatius de la literatura catalana, castellana i universal.	10.1. Llegir obres literàries amb guiatge, i conèixer autors/ores i períodes literaris significatius.	10.2. Llegir obres amb guiatge o de manera autònoma i conèixer autors/ores tot relacionant-los amb el seu període literari i la seva època.	10.3. Llegir obres de manera autònoma i conèixer autors/ores tot contextualitzant-los en el seu període històric, social, literari i estètic.
	11. Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos.	11.1. Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, tòpics i temes principals, i interpretant suficientment recursos literaris.	11.2. Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant alguns subgèneres, subtemes, tòpics, i trets estètics, i interpretant recursos literaris.	11.3. Expressar opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant subgèneres, eixos temàtics i tòpics i trets estètics en relació amb altres obres, temes i motius, i interpretant i valorant recursos literaris.
	12. Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments.	12.1. Reescriure textos literaris i escriure versions literàries, a partir de models, fent ús de recursos estilístics bàsics.	12.2. Escriure textos i versions literàries, a partir de models, fent ús de recursos estilístics més complexos.	12.3. Escriure textos literaris de manera autònoma, amb models explícits o implícits, fent ple ús d'una àmplia gamma de recursos estilístics.

Annex 4

Relacions entre competències i dimensions

	Comprensió lectora	Expressió escrita	Comunicació oral
Dimensió comunicativa	1. Obtenir informació, interpretar i valorar el contingut de textos escrits de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics per comprendre'ls.	4. Planificar l'escrit d'acord amb la situació comunicativa (receptor/a, intenció) i a partir de la generació d'idees i la seva organització.	7. Obtenir informació, interpretar i valorar textos orals de la vida quotidiana, dels mitjans de comunicació i acadèmics, incloent-hi els elements prosòdics i no verbals.
	2. Reconèixer el tipus de text, l'estructura i el seu format, i interpretar-ne els trets lèxics i morfosintàctics per comprendre'l.	5. Escriure textos de tipologia diversa i en diferents formats i suports amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística.	8. Produir textos orals de tipologia diversa amb adequació, coherència, cohesió i correcció lingüística, emprant-hi els elements prosòdics i no verbals pertinents.
	3. Desenvolupar estratègies de cerca i gestió de la informació per adquirir coneixement.	6. Revisar i corregir el text per millorar-lo, i tenir cura de la seva presentació formal.	9. Emprar estratègies d'interacció oral d'acord amb la situació comunicativa per iniciar, mantenir i acabar el discurs.
Dimensió literària	10. Llegir obres i conèixer els autors/ores i els períodes més significatius de la literatura catalana, castellana i universal.	11. Expressar, oralment o per escrit, opinions raonades sobre obres literàries, tot identificant gèneres, i interpretant i valorant els recursos literaris dels textos.	
		12. Escriure textos literaris per expressar realitats, ficcions i sentiments.	
Dimensió actitudinal	Actitud 1. Adquirir l'hàbit de la lectura com un mitjà per accedir a la informació i al coneixement, i per al gaudi personal; i valorar l'escriptura com un mitjà per estructurar el pensament i comunicar-se amb els altres.		Actitud 2. Implicar-se activament i reflexiva en interaccions orals amb una actitud dialogant i d'escolta.
	Actitud 3. Manifestar una actitud de respecte i valoració positiva de la diversitat lingüística de l'entorn pròxim i d'arreu.		

Annex 5

ARC (aplicació de recursos al currículum)

La creació, la cerca i la selecció de recursos és una pràctica habitual entre els docents i els centres educatius. En l'actualitat, es generen una gran quantitat d'activitats i materials diversos adreçats a les diferents etapes educatives.

El Departament d'Ensenyament, recollint aquesta realitat, posa a disposició dels docents l'aplicació de recursos al currículum (ARC), un espai estructurat i organitzat que permet accedir a propostes didàctiques vinculades als continguts del currículum i que ajuden a avançar en l'exemplificació de les orientacions per al desplegament de les competències bàsiques.

L'ARC és un espai al servei dels mestres i del professorat on es recullen propostes per enriquir la pràctica a l'aula i contribuir a la millora dels aprenentatges de l'alumnat. Ofereix activitats vinculades als continguts clau, que exemplifiquen orientacions metodològiques recollides en els documents de desplegament de les competències bàsiques. Aquestes activitats són fruit de l'expertesa dels docents que volen compartir la seva pràctica en forma de propostes didàctiques experimentades a l'aula.

Les propostes didàctiques, validades pel Departament d'Ensenyament, es presenten a l'ARC amb una breu explicació i una fitxa que conté la descripció detallada de la proposta, els objectius, els recursos emprats i les orientacions metodològiques.

Cada proposta de l'ARC mostra els continguts curriculars i les competències que s'hi desenvolupen, i la majoria de propostes incorporen documents adjunts, tant per al professorat com per a l'alumnat: guies didàctiques, rúbriques d'avaluació, quaderns de treball i altres tipus de materials. Aquests materials són variats pel que fa al format: documents de text, documents PDF, quaderns virtuals, materials per a pissarres digitals i altres formats.

L'ARC és un projecte col·lectiu en evolució que creix dia a dia a favor de l'èxit escolar. S'hi pot accedir des de l'adreça <http://apliense.xtec.cat/arc>